

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ KOMİSYONU TUTANAK DERGİSİ

6'ncı Toplantı
24 Mayıs 2022 Salı

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

İÇİNDEKİLER

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

Sayfa

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Mustafa Savaş'ın Pençe-Kilit operasyon bölgesinde şehadete eren askerlerimize Allah'tan rahmet dilediğine ilişkin açıklaması

III.- İHTİSAS KOMİSYONLARI

A) GÖRÜŞMELELER

1.- Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü'nün 2019 ve 2020 yıllarına ait bilanço ve netice hesaplarının görüşmeleri

KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ KOMİSYONU

6'ncı Toplantı

24 Mayıs 2022 Salı

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

TBMM Kamu İktisadi Teşebbüsleri Komisyonu saat 14.35'te açıldı.

Komisyon Başkanı Mustafa Savaş, Pençe-Kilit operasyon bölgesinde şehadete eren askerlerimize Allah'tan rahmet dilediğine ilişkin açıklama yaptı.

Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğünün 2019 ve 2020 yıllarına ait bilanço ve netice hesapları, görüşmeleri tamamlanarak ibra edildi.

Komisyon gündeminde görüşülecek başka konu bulunmadığından, 25 Mayıs 2022 Çarşamba günü Türkiye Taşkömürü Kurumu ile müesseselerinin ve Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumunun 2019 ve 2020 yıllarına ait bilanço ve netice hesaplarını görüşmek için toplantıya 17.32'de son verildi.

24 Mayıs 2022 Salı

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 14.35

BAŞKAN: Mustafa SAVAŞ (Aydın)

BAŞKAN VEKİLİ: Nevzat ŞATIROĞLU (İstanbul)

SÖZCÜ: Mevlüt KARAKAYA (Ankara)

KÂTİP: Yavuz SUBAŞI (Bahkesir)

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Komisyonumuzun değerli üyeleri, Sayıştay Başkanlığımızın ve kurumlarımızın değerli temsilcileri; hepiniz hoş geldiniz.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı Mustafa Savaş'ın Pençe-Kilit operasyon bölgesinde şehadete eren askerlerimize Allah'tan rahmet dilediğine ilişkin açıklaması

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Toplantıyı açmadan önce, Pençe-Kilit Operasyon bölgesinde hain teröristlerle girilen çatışmada şehadete eren kahraman askerlerimize Allah'tan rahmet, kıymetli ailelerine sabır, yaralı askerlerimize acil şifalar diliyorum. Aziz milletimizin başı sağ olsun.

Toplantıyı açıyorum.

III.- İHTİSAS KOMİSYONLARI

A) GÖRÜŞMELER

1.- Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğünün 2019 ve 2020 yıllarına ait bilanço ve netice hesaplarının görüşmeleri

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Bugünkü gündemimizde Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğünün 2019 ve 2020 yıllarının bilanço ve netice hesapları yer almaktadır.

Sayın Genel Müdürümüzden başlamak üzere, toplantımıza katılan kurum ve Sayıştay temsilcilerimizin kendilerini Komisyonumuza tanıtmalarını rica ediyorum.

(Katılımcılar kendilerini tanıttı)

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Sayın Genel Müdürüm, sunum için söz sizde, buyurun.

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Sayın Başkan, sayın Komisyon üyesi milletvekilleri, Sayıştay Başkanlığının, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığının, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının, Hazine ve Maliye Bakanlığının değerli temsilcileri, kıymetli hazırun; konuşmama başlarken kuruluşum adına hepinize saygılarımı sunuyorum.

Sayın Başkan, sayın Komisyon üyesi kıymetli milletvekilleri; bundan sonraki konuşmama irticalen devam etmek istiyorum. Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü olarak, pandemi sonrası 2021 yılını çok başarılı bir şekilde geçirdik. Bor piyasasıyla ilgili, sizlere başta rezerv olmak üzere üretim kapasitesi, rezerv ve pazardaki durumumuzla ilgili kısa bilgiler vermek istiyorum.

Tabii, Türkiye’de de devamlı gündeme gelir rezerv konularımız. Doğrudur, Türkiye, 4,5 milyar ton dünya bor rezervinin 3,3 milyar tonuna sahiptir ama rakiplerimiz hiç söylenmez. Rakiplerimiz de 1,2 milyar tona sahiptir. Bu, oran olarak yaklaşık yüzde 73’e denk gelir, o da doğrudur; rakiplerimizinki yüzde 27’ye denk gelir, o da doğrudur ama dünyadaki bor tüketimlerine baktığımız zaman, borla ilgili, totalde, neredeyse yaklaşık bin yıla yakın bir kullanım rezervinden bahsediyoruz. Şimdi, burada,

ülkemin rezervi; Rusya 2'nci sırada; satışta ana rakibimiz Amerika Birleşik Devletleri rezerv olarak 3'üncü sırada; Çin, Şili, Peru, Sırbistan, Kazakistan diye yüzde 1-2 olarak devam eden bir rezervden bahsediyoruz.

Bizim rezervlerimizin bulunduğu bölge İç Anadolu Bölgemiz; Eskişehir, Kütahya, Balıkesir. İç Anadolu Bölgesi'nde rezervlerimiz bulunuyor ve dünyanın bor rezervlerinin yaklaşık yarısı Kütahya ilimizde bulunuyor. Gördüğünüz gibi Allahutaala bize bor rezervi konusunda büyük bir imkân sunmuştur.

Peki, pazar nasıl bir pazar? Pazar rekabetçi bir pazar, mücadelecı bir pazar. Burada da gördüğünüz gibi dünyadaki bor tüketimi yaklaşık 4 milyon ton, artı-eksi yüzde 10; ekonomilerin durumuna göre, gelişine, gidişine göre bir tüketim söz konusu. Aynı şekilde bor pazarının yaklaşık 1,8 ila 2 milyar dolarlık parasal piyasa değeri var.

Peki, az önce bahsetmiş olduğum ülkeler, rezervler... Rusya, Amerika, Bolivya, Şili ve Peru'dan bahsettik. Peki, üretici kim, bu piyasada kimler mal üretiyor? Şurada görmüş olduğunuz gibi, Eti Madenimiz, Türkiye 1'inci sırada, kapasite olarak da üretim kapasitesi olarak da 1'inci sırada. Evet, aynı şekilde Searles Valley, Russian Bor, Quiborax, SQM, Tierra, Socomirg, Minera RG, Santa Rita, Ulex, Borax, Boro2000, PBA, Inkabor, Norqulmico ve Minera Gavenda gibi Arjantin'in, Peru'nun, Şili'nin, Amerika'nın hepsinin bir üreticisi mevcut. Bu kadar üreticinin olduğu bir piyasadan bahsediyoruz; az, çok ama böyle bir piyasadan bahsediyoruz. Türkiye bor piyasasında tekel değildir ama liderdir; tekel değiliz ama lideriz. Nede lideriz? Bor rezervinde lideriz. Nede lideriz? Üretim kapasitesinde lideriz. Yine, gelecek, göreceksiniz; dünyanın üretim kapasitesi 5,7 milyon ton, yaklaşık 2,7 milyon tonla yarısı bize aittir; bunda lideriz. Nede lideriz? Pazar payında lideriz. Bu sene, ilk defa 2021'de bor pazarında yüzde 60 baremini geçtik. Bunlarda lideriz ama bor piyasasında dünyada tekel değildir.

Az önce söyledim rakamı, dünyada 5,7 milyon ton üretim kapasitesi var. Pazar neydi efendim? 4 milyon ton. Üretim, kapasite olarak 5,7; pazar 4 milyon ton, artı-eksi yüzde 10. Nasıl bir piyasa efendim? Rekabetçi bir piyasadan bahsediyoruz. Peki, bu 5,7'nin üretim kapasitesi olarak kaç bize ait efendim? Yaklaşık 2 milyon 750 bin tonu bize ait; bu, yüzde 48,5'e, yarısına denk gelir ama en büyük rakibimiz U.S. Borax'ın 1,3 milyon ton üretim kapasitesi var. U.S. Borax ile bizi topladığımızda yaklaşık 4 milyon tona gelir. Dünya tüketimi de 4 milyon ton, artı-eksi yüzde 10 ve az önce bahsetmiş olduğumuz Peru'da, Bolivya'da, Şili'de...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Sayın Genel Müdürüm, cirolar olarak karşılaştırma nasıl?

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Hepsi var efendim, hepsini anlatacağım.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Karşılaştırmasını...

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Hepsini anlatacağım efendim, en büyük rakibimizle olan pozisyonumuzu da anlatacağım.

Sayın Vekilim, yeri geldiği için söyleyeyim, biz, rakibimizi 2021 ve 2022 yılında -tırnak içinde, tabii ki satışları var ama- piyasadan sildik, bizim anladığımız anlamda piyasadan sildik. Şöyle ki: Daha önce 1 milyon 100 bin-1 milyon 150 bin ton arası mal satan U.S. Borax geçen yıl -bunlar borsaya kote şirketler olduğu için yayımlıyorlar rakamları- 950 bin ton satabildi; bu çok önemlidir. Stratejilerimiz arasında o da var, ondan da bahsedeceğiz. Biz, rakibimizin 900 bin tonun altına inmesini istemiyoruz Sayın Vekilim, bundan sonrası bizi sıkıntıya düşürür.

Şimdi, bu rakamlara baktığımızda, 5,7 milyon tonluk üretim kapasitesinin yaklaşık 2 milyon 750 bin tonu bizde, 1,3 milyon tonu rakibimizde; toplam 4 milyon ton. Şili, Bolivya, Peru, Arjantin; bunları küçük görmemek lazım, kapasiteleri küçük ama bunlar piyasayı bozan adamlar yani bozucular. Küçük görmeyeceğiz rakibimizi yani bu küçükleri de küçük görmeyeceğiz; bunları kontrol etmemiz gerekiyor.

Böyle bir piyasada en çok sattığımız, en çok verdiğimiz ürün pentamız. Bizim ürünlerimizin, 2,7 milyon tonun arasındaki penta kapasitesi yaklaşık 1,4 milyon ton, rakibimizin penta kapasitesi yaklaşık 800 bin ton. “1,4+0,8=2,2” milyon ton penta üretiyoruz; ana ürünümüzle ana rakibimizle mücadele ediyoruz. Peki, dünyanın penta ihtiyacı ne? 2,2 milyon ton üretim kapasitesi var, tüketim yaklaşık 1 milyon 800 bin-1 milyon 850 bin ton.

İkinci en önemli ürünümüz ise borik asit. Borik asitte 400 bin ton üretim kapasitemiz var, ana rakibimizin yaklaşık 375-400 bin ton kapasitesi var; toplam 800 bin ton. Diğer küçük üreticileri de toplarsanız -yanlış hatırlamıyorsam- dünyanın yaklaşık 1,5 milyon ton borik asit üretim kapasitesi var ve borik asit piyasasında, bu pazarda da müthiş bir mücadele var.

Peki, bor dünyada nerelerde, ne kadar kullanılıyor? Dünyanın kıtalarına baktığımız zaman, borun dünyada neredeyse yüzde 50’si Asya bölgesinde kullanılıyor; o 4 milyon ton, artı-eksi yüzde 10 kapasitenin yaklaşık yüzde 50’si Asya bölgesinde kullanılıyor. 2021 yılından örnek verecek olursak 2021 yılında bor yaklaşık 4 milyon 270 bin ton kullanılmış dünyada. 4 milyon 270 bin tonun yüzde 50’si Asya bölgesinde, yüzde 18’i Amerika Kıtası’nda, yüzde 18’i Avrupa’da, yüzde 10’u Afrika’da ve yüzde 1’i Orta Doğu’da kullanılmış bir piyasadan bahsediyoruz yani piyasanın neredeyse yüzde 50’si Asya bölgesinde. Peki, bu bölgelerde Eti Madenimizin, ülkemizin payı ne? Avrupa’da yüzde 90’ların üstüne çıkmışız, yüzde 94’lere gelmişiz. Tabii, biraz konjonktürel olarak, Avrupa Kıtası için lojistik açıdan avantajlarımız da olduğunu söyleyebiliriz. Asya’da yüzde 65 pazar payına sahibiz, Kuzey ve Güney Amerika toplamında yüzde 35, sırf -Güney Amerika hariç- Kuzey Amerika’da, Amerika Birleşik Devletleri’nde ilk defa -rakibin olduğu sahadan bahsediyorum, U.S. Borax’ın kendi sahasından bahsediyorum- yüzde 40’ı geçtik pazar payı olarak yani yüzde 40 baremini geçtik, onların olduğu sahada. Afrika’da yüzde 85’lerdeyiz, kıta olarak kullanılan borun yüzde 85’i, yine Orta Doğu’da yaklaşık yüzde 60’tayız yani borun bölgesel olarak kullanım oranları ve bizim pazar paylarımızdan bahsettik.

2021’de Eti Maden olarak, yaklaşık 2 milyon 630 bin ton ürün sattık, yaklaşık olarak 1 milyar 30 milyon dolar ciro yaptık. Bunu yaklaşık 7.250 çalışanımızla, memur arkadaşlarımızla, kadrolu işçilerimizle, taşeronda çalışan işçilerimizle beraber bunu başardık ve pazar olarak da yüzde 60’ın üzerinde bir pazar payına geldik.

Az önce söylediğim gibi, Sayın Vekilimiz de sordu, en büyük ana rakibimiz U.S. Borax, Rio Tinto. 2018, 2019, 2020 ve 2021’e baktığımız zaman, tonajlar aynı kalmak üzere Rio Tinto’nun yaklaşık net kârlarını 120 milyon dolardan 32 milyon dolarlara kadar getirdik, aynı tonajlara sahip olmak kaydıyla.

LÜTFİ KAŞIKÇI (Hatay) – Kârı indirdiniz aşağı doğru.

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Onları indirdik, hem tonaj olarak indirdik hem rakam olarak indirdik.

LÜTFİ KAŞIKÇI (Hatay) – Bizde nedir durum?

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Bizde de...

LÜTFİ KAŞIKÇI (Hatay) – 1 milyar doların üzerinde ciro.

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – 1 milyar doların üzerinde ciroya çıktık. Az önce Sayın Vekilimin söylemek istediği konu, ton başına rakamlardı. Ton başına rakamlarımıza baktığımızda, U.S. Borax ile bizi karşılaştırdığımızda yaklaşık aynıdır yani 5 dolar oynar, ya aşağı ya yukarı oynar. Geçen yılki ciromuzu tonaja bölerseniz, 1 milyar 30 milyon doları 2 milyon 630 bine bölerseniz -iç satış da 100 bin tondur bu arada, 100 bin tonluk bir iç satıştan bahsediyorum, Türkiye’de de 100 bin ton civarı satarsınız- 392 dolara denk gelir şu anda bizim ürünlerimizin ortalaması. Bu rakam, U.S. Borax’ta da bu oranlardadır, ana rakibimizde de bu oranlardadır. Biz, ilk defa U.S. Borax’ı 1 milyon 150 bin ton üretilip satan bir kurumu ilk defa 1 milyon tonun altına getirdik, 950 bin ton. Bu yıl muhtemelen 950 bin tonun altında tutacağız ama az önce söylediğim gibi, bize rakibimiz lazım.

Bizim borumuz, bizim bor piyasamız bir bakır piyasası, bir nikel piyasası, bir altın piyasası gibi değil efendim. Borun, bir, ürünler arasında kendi içinde geçişliliği var. İki, borun borsuz üretimi var yani bor kullanılan sektör bor kullanmayabilir de. Neye bakarlar efendim? Maliyete bakarlar. Maliyetle ilgili bir rakam söylemek gerekirse, bizim bor girdiği yere yüzde 0,1 ile yüzde 20 arası girer yani halk tabiriyle yarıdır. Yani yüzde 0,1 ile 20 arası girer ve o hamurun içinde ana ham madde değildir. Ama girdiği yerde, mesela cam hamurunu düşünelim -burada cam derken yanlış anlatılıyor bazen bu anladığımız cam değil, cam yünleri var, fiberglas var vesaire, ondan da bahsedeceğim- o hamurun içinde bor maliyette neredeyse yüzde 40-50’lerdedir. Yani boru fiyatlandırırken bunlara çok dikkat etmeniz gerekir, o borsuz üretime geçmemesi... Aynı zamanda, borun kullanılmasının getirdiği dayanımın, mukavemetin yanında enerji tasarrufu, bunlar da var yani bor girdiği yerde üretim sıcaklıklarını da aşağı doğru çekebiliyor. Bunların hepsini düşündüğünüzde, öyle bir fiyat belirleyeceksiniz ki hem bor tüketimini artıracaksınız hem de borun kullanım alanlarını genişleteceksiniz. Bu rezervi ne yapacağız? Satmamız gerekiyor, piyasamızı artırmamız gerekiyor.

Rio Tinto’yla rekabetimiz... Eti Maden olarak iddiayla söylüyoruz; bu aşamada, Eti Madenin bor tarihinde, satış tarihinde rakibimizi ilk defa kontrol eder pozisyona geçtik. Şu anda, rakibimiz bizim kontrolümüzde; istersek 1 milyon ton ürettirebiliriz, istersek 900 bin ama 900 binin altı... Piyasayı da karşılamanız gerekiyor; şu andaki en büyük sıkıntı, piyasanın bu talebini, o açığa çıkan 150-200 bin ton açığı da sizin bir şekilde domine etmeniz lazım, karşılamanız lazım, “Yok.” dememeniz lazım piyasaya; bu da çok önemli.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Ve nitelikli bor ürünü üretmek gerekiyor ki asıl kârlılık orada.

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Sayın Vekilim, çok doğru. Onu da söyleyeceğiz efendim, projelerimize de geleceğiz inşallah.

Bor ürünleri ve kullanıldığı sektörler... Borumuzun yüzde 50’si cam sektöründe kullanılıyor ve ilk defa bu yıl bor, gübrede seramiğin önüne geçti. Yaklaşık yüzde 17, tarımda kullanılmaya başlandı. Gübre kullanımında bor, ilk defa seramiğin önüne geçti; yaklaşık yüzde 15 seramik, yüzde 16 diğer sektörler ve yüzde 2 de temizlik sektöründe kullanılıyor. Camdayken, bu yüzde 50 camı da ayırtmamız gerekiyor; borosilikat cam yüzde 21, cam yünü yüzde 14, fiberglas yüzde 8, TFT LCD camlarda da yüzde 3 kullanılıyor; o yüzde 50’lik camın açılımından bahsediyorum. Aynı şekilde, emayede, sofa ve süs eşyalarında; sağlık gerekçesi olarak da seramik sektöründe kullanılıyor; deterjanda temizlik maddesi ham maddesi; tarımda gübre ve böcek öldürücü olarak kullanılıyor; nükleer sanayi, ilaç sanayisi, çimento, kâğıt endüstrisinde de bor -diğer alanlar- kullanılıyor. Peki, bu sektörlerde bor böyle kullanılıyor da ne kadar kullanılıyor? Şurada da görmüş olduğunuz gibi, cam sektörü için konuşursak, cam yünü, borosilikat camlar ve fiberglasta... Dikkat ederseniz fiberglasta yüzde 7-8 arasında hamura

katılıyor, borosilikat camlarda yaklaşık yüzde 10-15, cam yününde de yüzde 5 ile 12 arası katılıyor içeriye; emaye ve sırlarda da dikkat ederseniz emayede yüzde 20, sır olarak da yüzde 25 olarak katılıyor; tarımda da gübre olarak da maksimum mikroblesleyici olarak kullanılıyor. Bazen yanlış anlaşılıyor; tarımda “Borumuzu toprağa bol bol atalım.” şeklinde kullanım değil bu yani bir üründe bir dönüme 10-15 gram, bir kaşık atıyorsunuz mikroblesleyici olarak mesela. Bazen yanlış anlaşılıyor; gübre böyle avuçlayıp atılır, borda öyle değil, borda dikkatli olacağız, çok dikkatli kullanılmalı.

Şimdi, bizim tarımdaki bu artışımızın sebebi ne? Niçin tarımda kullanım artırıldı? Eti Maden olarak biz, yurt dışında bor kullanımını artırma yönünde çalışmalar yapıyoruz. Neyde yapıyoruz efendim? Kahvede. Neyde yapıyoruz efendim? Soyada, tahinde; bu tür ürünlerde çalışmalar yapıyoruz. Endonezya, Malezya, Hindistan, Tayvan; buralarda pirinç... Ekim yaptırıyoruz; bir dönüm borsuz tarla ekıyoruz pirinçte, kahvede; bir dönümünde bor kullanılıyor mikroblesleyici olarak ve yılın sonundaki hasada bakıyoruz; ürününe göre, yüzde 15 ile 25 arasında ürünü artırıyor, ürünün kalitesini artırıyor, rekolteyi artırıyor ama hep aynı şeyi söylüyoruz: Kullanım için ne yapmamız gerekiyor efendim? Dikkatli olmamız gerekiyor, kontrollü yapmamız lazım. Biz oradaki çiftçilere eğitim veriyoruz, çiftçileri yetiştiriyoruz borun kullanımı konusunda. Buradaki kapasitenin artışının, kullanımının artışının bir sebebi de bu. Bu da Sabancı Üniversitemizle beraber yaptığımız uzun vadeli projemiz; yaklaşık üç dört yıllık bir projedir, bunu da öyle gerçekleştiriyoruz.

LÜTFİ KAŞIKÇI (Hatay) – Bu “Etidot-67” marka olarak piyasaya sunduğunuz gübreden bahsediyorsunuz değil mi?

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Hem o var efendim hem de bizim bütün ürünlerimiz gübre olarak da kullanılabilir; pentası da gübre olarak kullanılabilir, borik asiti de gübre olarak kullanılabilir, az önce sizin bahsetmiş olduğunuz efendim, Etidot-67’imiz de gübre olarak kullanılabilir.

Bu, dünyadaki bor pazarını, dünyadaki tüketimi, dünyadaki rakiplerimizin durumunu, bunların tamamını mutlaka takip etmeniz gerekiyor. Ürününüz nereye gidiyor? Nasıl kullanılıyor? Nerelerde bir ilerleme yapabilirsiniz? Bunlar takiple oluyor efendim. Az önce Sayın Vekilimizin söylediği gibi borumuz cevherimiz efendim. Bu bor cevherimiz, topraktan çıktığı şekliyle. Tabii, bu, temizlenmiş, paklanmış hâli, onun için böyle parlıyor kristalimiz. Bu cevherimizi satıyormuşuz biz. Hepinize de, şöyle vizyon piramidi olarak sayın vekillerimize de verdik. Cevher olarak satıyormuşuz efendim yıllar önce. Yani bundan otuz, kırk, elli yıl önce cevher olarak tonunu yaklaşık 120-130 dolara sattığımız bir üründen bahsediyoruz. Daha sonra 31 adet tesisimizi kuruyoruz. Bu ürünleri birtakım fiziksel ve kimyasal işlemlerden geçirerek 22 adet ürüne çeviriyoruz. Şurada görmüş olduğunuz, bunlar bizim ürünlerimiz. Örnek veriyorum, borik asidin şu andaki piyasa ton fiyatı -artı eksi 100 dolar koyabilirsiniz- 800 dolardır mesela. Az önce söylediğim fiyatımız ortalama 391 dolar geçen yılki ciroyla. Şimdi bizim ana hedefimiz rafine ve birtakım fiziksel ve kimyasal işlemden geçirerek ikinci kademeye geldiğimiz bu ürünümüzü ne yapalım? Bundan sonra -az sonra anlatacağım- bor karbür projemiz gibi, ferro bor projemiz gibi toz olarak tonu 40 bin dolar, 8-9 bin dolarlık ürünlere geçelim. Bunun için de bor karbür tesisimizin temelini 2019 yılının son aylarında attık. Pandemiye yakalandık ama 2022’nin sonunda Bandırma’mızda bor karbür tesisimizde deneme üretimlerine başlıyoruz.

Bor karbür ne efendim? Tonu 120 dolara satılan cevheri, borik asit olarak birtakım fiziksel ve kimyasal işlemlerden geçirdikten sonra tonu 800 dolara getirmişiz kurum olarak. Şu anda ortalama fiyat 800 dolar ton başına. Şimdi, biz bu borik asidimizi fırında petrokok ve grafitle karıştırarak şurada görmüş olduğunuz ingotu çıkartıyoruz. Bu oda kadar bir ingottan bahsediyorum, bu da onun bir parçası. Bu bor karbür ingotu elmaşta sonra en sert 3’üncü malzeme. Bu bor karbür ingotunu ne yapıyoruz

daha sonra efendim? Toz hâline getiriyoruz. Bu tozu nasıl getireceğiz? Bu, elmaştan sonra 3'üncü sert malzeme olduğu için kendisiyle öğütüyoruz; havayı veriyoruz, havada çarpıştırıyoruz, yanlardan tozları alıyoruz. Tozun enpüitesi ne kadar azsa, tozun tanecik boyutu ne kadar küçükse fiyatı da o kadar artıyor. Biz bu projeye başladığımızda bor karbürün tonu 18-20 bin dolardı, şu anda bor karbürün tonu 40 bin dolar. Bizim üreteceğimiz bor karbürümüzün tonu 40 bin dolar. 120 dolardan başlayan hikâyemiz 800 dolara borik aside ve 40 bin dolara bor karbür tozuna geldi. Bu bor karbür tozunun da bir pazarı var, bir de bu bor karbür tozundan yapılanlar var. Zırh yapıyorsunuz, kişisel zırh yapıyorsunuz. Çelikte bir askerimizi, polisimizi, jandarmamızı zırhlıyorsunuz 20 kiloyla, bundan yaptığınız zırhla zırhlıyorsunuz 7-8 kiloyla. Bir tankımızı zırhlıyoruz 10 tonla, böyle bir bor karbür çalışmasıyla zırhlıyoruz 3 tonla. Hafif, hareket kabiliyeti var, daha az enerji harcıyorsunuz, dayanımı yüksek. Böyle olursa zırha geçtiğinizde, şu zırhı yaptığınızda tonu kaçta geliyor musunuz efendim? 400 bin dolara geliyor bunun tonu. Efendim, ne olmuş oldu? Tonu 120 dolardan başlayan cevher, borik asit oldu 800 dolar, bor karbür tozu oldu 40 bin dolar, zırh malzemesi yaptık tonu oldu 400 bin dolar. İlk defa, Allah nasip ederse 2022'nin sonunda bu değer zincirinin tamamı bu ülkede olacak. Cevher bizim, borik asit bizim, bor karbür tozu bizim, zırh bizim olacak. Bu değer zincirinin tamamı bu ülkede yapılacak. Bor karbür tozunu Eti Madenin Bandırma İşletmelerinde yapacağız. Zırhı Ankara'da bir firmamız var, o yapacak. Kayseri'ye de yeni bir firma kuruldu, biz ziyaretlerine gittik.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Firmanın yüzde 100'ü Eti Madene mi ait?

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Hangisinin efendim?

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Ankara'dakinin.

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Hayır, bunlar özel, onlar özel şirket efendim. Şu 3 kademeyi biz yapıyoruz, bu kısmı özel şirketimiz yapıyor. Yani bizim Türkiye'mizin şirketi ve şu anda Ankara'daki firmamız bunu yine yapıyor ama nasıl yapıyor? Tozu ithal ediyor. Hani bir hikâye var ya, biz borik asidi yurt dışına satıyoruz, yurt dışında bor karbür tozu oluyor, zırh yapıyor.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Firmanın yüzde 50 ortağı Amerikalılar mı?

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Hayır efendim, bize öyle denmedi. Kayseri'nin...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Soru-cevap şeklinde değil, daha sonra...

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Peki.

Kayseri'deki firmamız da Ankara'daki firmamız da bu ülkenin iki firması. Kayseri'deki firmamız da bizden talepte bulundu, tozun kalitesinden vesairenden biz onlara numune verdik, numune yapılıyor efendim.

Bakın, bu değer zinciri çok önemli sayın vekillerim, çok önemli. İlk defa bu ülkede borda değer zincirini tamamlıyoruz hep beraber. Cevher, borik asit, bor karbür tozu ve zırh, çok önemli gerçekten. Şurada da görülmesi açısından... Bütün hareketin numuneleri var burada.

Bir de ikinci kullanım alanı var, Nükleer santrallerde kullanılıyor bor karbür. Borun, bor karbürün nötron absorblama özelliği var. Bu özellikten dolayı nükleer santrallerde kullandığınızda da artık bu 400 bin dolarlık fiyat 1 buçuk milyon dolara gidiyor ton başına, 2 milyon dolara gidiyor. Yani işe teknoloji kattıkça, daha üst segmentte teknolojilerle kullanmaya başladığınız anda ton fiyatı 1.5-2 milyon dolarlara gidiyor, Allah nasip ederse bunu da ülkemize kazandıracağız ikinci bir aşama olarak.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Şu anda dünyadaki mevcut nükleer santrallerde kullanılıyor mu bor karbür?

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Evet efendim, kullanılmaya başladı. Nötron absorblama özelliğinden dolayı... Çok basit anlatıyorum efendim. Bu bor karbür çubuğu var ya efendim, bu çubuklarla reaksiyonun içine çubuğu indirdiğiniz anda reaksiyon duruyor. Yani elektrik düğmesi gibi düşünün, düğmeye bastığınızda elektrik nasıl duruyor, lambalar sönüyor? Çubuğu indiriyorsunuz santralin içine reaksiyon duruyor. Bu çok önemli bir özellik. Aynı şekilde nükleer atıklar da eskiden biliyorsunuz beton vesaire değişik şeylerin içine koyarak işte bir yerlere gönderiliyordu artık bunları bor karbür sandıklarına koyacaklar. Yani bu piyasanın, bor karbürün piyاسasının önü açık. En önemlisi, bunların hepsinden önemlisi, bu karışıma bakarsanız, bu karışımın yüzde 70'i bordur. Az önce anlattığım bütün işlerde bor hep yancıydı; yüzde 3, 5, 7, 8, 9'du. Bu karışımın yüzde 70'i bor. Bu şu manaya gelir: Kimde cevher, kimde borik asit varsa bu piyasayı, maliyetini ve pazarını o kontrol eder. Niye? İçeriğindeki borun, borik asidin payı yüzde 70. Böyle bir piyasada Allah'ın izniyle Türkiye'nin, Eti Madenin borusu öter çünkü yüzde 70. Ve bunu kaliteli yapabilmeniz yegâne yolu, bor karbür tozunun empüritesinin az, tanecik boyutunun düşük, kalitesinin yüksek olmasının tek bir çözüm yolu var, borunuz kaliteli olacak, borik asidiniz kaliteli olacak efendim. Bu da bizde var.

İkinci projemiz...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Sayın Genel Müdürüm, süremiz doldu. Atilla Bey'in dediği gibi herhâlde bir saate -altmış dakikaya- doğru gidiyoruz yani.

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Sayın Vekilim, Sayın Başkanım; ferrobör projemiz...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Sayın Genel Müdürüm, biraz daha hızlı bir şekilde... Sunumu zaten bize göndereceksiniz, biz de Komisyon üyesi arkadaşlarımızla paylaşacağız; hızlı bir şekilde devam edin.

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Tamam.

Ferrobör, ikinci projemiz. Bor karbür projemizde, 2022'nin sonunda deneme üretimlerine başlıyoruz; özel sektörümüz de 2 fabrikasıyla hazırlandı. Peki, ferroborda durum ne? Ferrobör çelik sektöründe kullanılıyor, yine cevher, yine borik asit; karışım yapıyoruz hurda demirle, odun kömürü, odun talaşıyla ve aynı, benzer bir elektrik ark fırınıyla ve çıkan ferrobörü neodyum mıknatıslarda, elektrik motorlarda, rüzgâr türbinlerinde, otomotiv sektöründe kullanıyoruz. Şu anda bizim sektörümüz bunu nereden alıyor efendim? Çin'den alıyor ferrobörü. Bunu da -sözleşmelerimizi imzaladık- on sekiz ay içinde, Allah nasip ederse, sözleşmeyi imzaladıktan sonra bitireceğiz; Bandırma'mıza kuruyoruz ve şu anda, ferrobörün tonu yaklaşık 8 bin dolar. Bunu da kime veriyoruz? Çelik sektörümüze veriyoruz. Eti Maden cevher, borik asit, ferrobör yapıyor; bu sefer kim kullanıyor? Çelik sektörü kullanıyor. Burada da ikinci değer zincirini tamamlayacağız borda. Bor karbürde bir değer zincirini tamamladık, ferroborda ikinci değer zincirini tamamlıyoruz Sayın Vekilim. Tonu 40 bin dolar, şimdi 8 bin dolar ferrobörle da; Allah nasip ederse yapıyoruz. Aynı şekilde...

LÜTFİ KAŞIKÇI (Hatay) – Lityum karbonata gelecek misiniz?

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Geleceğiz efendim.

Şurada da ferrobör; şu, çelik sektöründe kullanılan, aynı şekilde ferrobör malzemeler.

Burada da kısaca, sandığımızda, görsel olarak gösteriyoruz. Şimdi...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Sayın Genel Müdürüm, bu tesisleri bir gezelim, bir program yapalım.

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Emriniz olur efendim.

LÜTFİ KAŞIKÇI (Hatay) – İşte, Sayın Başkanım, gezmediğimiz için sunum uzun sürüyor.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Ama işte, pandemi nedeniyle birçok program...

YAVUZ SUBAŞI (Balıkesir) – Kaç kere davet ettik, gelmediniz ki Balıkesir’e.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Peki, devam edelim.

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Sayın vekillerim, lityum projemiz, bu da çok önemli bir projemiz. Bizim çıkardığımız bor cevherimizin içinde, o cevherin içinde lityum var; bu, bilinen bir şey. Yani bor karbür de bilinen bir şey, ferrobora da bilinen bir şey; biz bunları anlatırken yanlış anlaşıyoruz. Kurum bunlarla ilgili çalışmalar, birtakım şeyler yapmış, elde veriler var, şöyle olur böyle olur denmiş. Bizim amacımız, bizim en büyük fonksiyonumuz... Biz, hayata geçirme işlemini yapıyoruz.

Şimdi, bu bor cevherin içindeki lityumu normalde... 2,7 milyon ton cevher işliyoruz sayın vekillerim, şu cevheri; 1 milyon 250 bin ton penta -az önce demiştim, bizim en çok sattığımız ürün-üretip dünyaya satıyoruz. 1 milyon 200 bin ton katı atık çıkıyor, 433 bin ton sıvı atık çıkıyor. Bunu katı atık barajına atıyoruz -şurada görmüş olduğunuz resimde- bunu da sıvı atık barajına atıyoruz. Paraya dönen bir tek neresi var efendim? Paraya dönen şurası var. Bunların hepsi katı atık, sıvı atık barajlarına gidiyordu. Biz ne yaptık; bizim arkadaşlarımız, Derya Hanım’ın ekibi, bizim teknik arkadaşlarımız ne yaptı? Patenti bize ait olan, bütün tamamı bizim Eti Madenimize ait olan bu 433 bin ton sıvı atıktaki -o sıvı atığın içinde bor da var lityum da var- o lityumu elde ediyoruz. Bu 433 bin tonda yaklaşık 600 ton lityumu elde ediyoruz. Aynı şekilde, bu 433 bin tondaki bordan da deka dediğimiz, yine sattığımız bir bor ürünü elde ediyoruz ve yaklaşık 340 bin ton 90 derece saf su elde ediyoruz. Atığımız nereye düşüyor biliyor musunuz efendim? 433 bin ton sıvı atığımız 47 bin ton sıvı atığa, 500 ton katı atığa düşüyor. 433 bin ton atığın neredeyse yüzde 80’inden fazlasını geri kazanıyoruz. Bir, bunlar için sıvı atık barajı yapmanıza gerek kalmıyor; neredeyse 400 bin ton sıvı için sıvı atık barajı yapmıyorsunuz. Bu sıvı atık barajının kamulaştırılmasının yapım maliyeti var; bugünkü rakamlarla muhtemelen 8-10 dolar. Bu ne demek? Her yıl 4 milyon dolar bu atıklar için cebinizden harcamıyorsunuz. İki, biz bu projeye başladığımızda lityum karbonatın tonu 18-20 bin dolardı; şu anda lityum karbonatın tonu 80 bin dolar ve daha da artacak. Bu projede deka elde ediyorsunuz, yaklaşık 50 bin tonluk bir deka ürününden bahsediyorum. Bunu da ortalama 400-500 dolarla çarptığımızda 20 milyon dolar da oradan kazanıyorsunuz; sizin ekstra bir deka kapasiteniz oluyor. Lityum üretiyorsunuz 600 ton, yaklaşık 50 bin ton deka üretiyorsunuz, 340 bin ton sıcak saf su çıkıyor 90 derecede, onu da tekrar sisteme besliyorsunuz, kullanıyorsunuz. Çevreci bir proje, verimli bir proje yani 18-20 bin dolarken bile bu kendini kurtaran bir projeydi, şu anda 80 bin dolardan bahsediyoruz.

Soru geliyor... Lityumumuz da burada efendim. Bu lityum karbonatımızı ASELSAN şirketi ASPİLSAN’a verdik biz. ASPİLSAN bizim bu lityum karbonatımızdan pil yaptı; bu pillerden, askerimizin tesisatının pil ihtiyaçları için ufak üretimler yapmaya başladı, denemeler yapmaya başladı. Biz testlerimizi yaptık, lityum karbonatımız yaklaşık 99,5 saflıkta yani istenen batarya kalitesinde bir lityum karbonattan bahsediyoruz; bizim arkadaşlarımız yaptı bunu.

Çok ilginç bir anekdottur, biz bu pilot tesisi devreye açtık Eskişehir Kırka’da, sonra bizi aradılar yurt dışından. Çok bilinen bir proje taahhüt firması -ismini söylemeyeceğim; ülkemiz şu anda bazı görüşmeler de yapıyor o ülkeyle- “Bu ‘know-how’ı nereden aldınız, nereden geldi bu ‘know-how’

size?” dedi. Çünkü televizyonda “Lityum karbonat tesisi, pilot tesis açıldı.” diye görmüşler. Biz de “İşte, biz yaptık; bizim arkadaşlar, Eti Maden yaptı.” dedik. “Mümkün değil yapamazlar, nasıl yaptılar? Bir yerden mi aldınız bu teknolojiyi?” falan dedi. “Yok.” dedik, telefonda inandıramadık. İnansalar da inanmasalar da şimdi 600 tonu Allah nasip ederse yapıyoruz, bu yaz temelini atıyoruz Eskişehir Kırka’ya; Türkiye’mizin lityum ihtiyacını karşılıyor. Türkiye’nin yaklaşık lityum ihtiyacı yıllık 1.200 ton. 600 ton burada, Allah nasip ederse ilk etapta; ikinci etap da Bandırma’da 100 ton, orada da penta üretiyoruz çünkü. Burada 700 tonluk bir lityum üretim kapasitesine ulaşp ülkemizin lityum ihtiyacını karşılayacağız. Sonra ne yapacağız? Sonra o çalışmalarımız da devam ediyor. Şurada görmüş olduğunuz katı atıktaki lityumlar çünkü bu 80 bin dolar bütün oyunu bozuyor. Yani eskiden 3 bin, 5 bin dolar olan lityum fiyatlarıyla yapılmaması gereken projeler, 80 bin dolar olunca artık yapılıyor ve fiyat da gidiyor, talep de gidiyor; durmuyor yani. Takip edersek lityum karbonatı, çok değişik söylentiler var. İşte, yakın zamanda 100 bin dolarları geçeceği, hatta lityumun kendisine ulaşımında birtakım sıkıntılar olabileceği konuşuluyor.

En önemli projelerimizden biri de nadir toprak. Nadir toprak işletmemizi Eskişehir Beylikova’ya kurduk. Pilot tesisimizin ihalesini yaptık, yıl sonunda pilot tesisimiz çalışmaya başlıyor. Nadir toprak elementi dediğimiz oksitler, şu anki günümüz dünyasında savaş sebebi; verip vermemek, alıp almamak, olup olmaması, savaş sebebi efendim. O yüzden, bu projemizin üzerine titriyoruz. Çok güzel bir sahamız var Sivrihisar’da, işletmemizi kurduk; inşallah, sizleri de orada misafir ederiz efendim. Pilot tesisimizi yıl sonu bitiriyoruz. Orada bariti, floriti ilk etapta elde ediyoruz; sonra NTE konsantrasyonunu, neodyumu, seryumu, lantanı, prasedmiyum; bunları çalışacağız. AR-GE’lerini laboratuvar ortamında yapıyoruz, pilot tesiste denemelerimizi yapacağız. Allah nasip ederse bu pilot tesisimizden sonra da endüstriyel boyuta geçeceğiz ve dünyada nadir toprak konusunda söz sahibi olan bir ülke olacak Türkiye, Allah nasip ederse bunları görecekiz. Şu anda Çin bu piyasanın yüzde 80 pazar ve üretim kapasitesine sahip; Allah’ın izniyle, ülkemiz olarak, Türkiye olarak da “Bu piyasada biz de varız.” diyeceğiz, yakın zamanda “Varız.” diyeceğiz.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Nerede kullanıldığını da söylerseniz, tutanaklara geçsin.

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Peki efendim, şöyle: Teknolojik aklınıza gelecek uydudan tutun rüzgâr santrali, güneş santrali, füze sistemleri, kızılötesi ışınlar, -mıknatıs dediğimiz- mıknatıs olduğu her yer yani teknolojik uydı...

ATİLA SERTEL (İzmir) – Elektrik ve elektronik.

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Sayın vekillerim, elektrik ve elektronik olan her yerde bunlar az kullanılıyor ama olmazsa olmuyor.

Bir anekdotu da aktarıp -önemine binaen- konuyu kapatayım.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Çin bu alanı dünyada domine ediyor.

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Domine etmiş durumda.

Bir konu daha var bu konuyla ilgili; bunu da anlatayım sonra kapatayım efendim.

Çin Devlet Başkanı Şi Cinping bundan bir buçuk, iki yıl önce Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Trump’a -o zaman Trump’tı- Çin’in en büyük NTO sahasından, üretim tesisinden mesaj verdi. O sahaya gitti, işçi kıyafetlerini giydi NTO sahasında -internetten araştırırsanız efendim görürsünüz- tabiri caizse orada olması, o söylemleri... Çünkü Amerika’nın en büyük NTO tedarikçisi, ondan sonra film koptu. O yüzden bu proje de çok önemli bir proje ülkemiz için, arkadaşlarımızla cansiparane çalışıp hayata geçireceğiz.

Komisyonumuza Eti Madenin faaliyetleriyle ilgili özet bilgiler sunduk, çalışmalarımıza katkı sunacak çok değerli görüş ve eleştirilerinize açtık. Şimdiden bütün eleştiri ve önerileriniz için teşekkür ediyoruz, saygılar sunuyoruz. İnşallah, Eti Madenimizde Komisyonumuzu misafir etmekten şeref duyuyoruz.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – İnşallah, Sayın Genel Müdürüm. Biz de sunumunuz için teşekkür ederiz.

Şimdi önerilerin görüşmelerine başlıyoruz.

Kurumun 2019 yılı Alt Komisyon Raporu'nda 1 öneri, 2020 yılı Alt Komisyon Raporu'nda da 1 öneri bulunmaktadır.

Şimdi, 2019 yılının 1 no.lu önerisini okutuyorum.

Buyurun.

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ – Öneri 1:

Bor madenine yönelik AR-GE ve bilimsel çalışmalarda tüm paydaşların yanı sıra ülkedeki bilimsel altyapının da süreçlere katkısının artırılması için gereken faaliyetlerin yapılması.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Peki, buyurun yanıt için Genel Müdürüm.

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Sayın Başkanım Strateji Dairesi Başkanımız Uğur Bey cevabı okuyacaklardır.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Zaten faaliyetlerle ilgili detaylı olarak da bilgi verdiniz ama buyurun.

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ STRATEJİ GELİŞTİRME DAİRESİ BAŞKANI UĞUR AYDOĞAN – Teşekkülümüz sahip olduğu nitelikli insan kaynağı ve teknolojik altyapısıyla ana faaliyet alanı olan bor madenine yönelik AR-GE ve ÜR-GE faaliyetleri ile bilimsel proje çalışmalarının artırılmasına yönelik çalışmaları gerektiğinde gerçek ve tüzel kişilerle iş birliği içerisinde gerçekleştirmektedir. Bu doğrultuda teşekkülümüzce, başta TENMAK (Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Kurumu) bünyesindeki Bor Araştırma Enstitüsü (BOREN) ve üniversiteler olmak üzere, konusunda uzman taraflarla ortak yürütülen tamamlanan ve devam eden projeler aşağıda listelenmiştir:

Sabancı Üniversitesiyle borun tarımda kullanılmasıyla ilgili 2 adet proje.

TÜRKÇİMENTO'yla (Türkiye Çimento Sanayicileri Birliği) borun çimentoda kullanılmasıyla ilgili proje, ki bu proje tamamlandı.

TENMAK-NÜKEN'le(Nükleer Enerji Araştırma Enstitüsü) B10 izotopu zenginleştirilmesiyle ilgili proje.

TÜBİTAK-MAM'la TMB ve TMB-M AZEO üretim tesisinin kurulmasıyla ilgili proje.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesiyle nano bor ürünlerin malzeme yüzey özelliklerine katkılarının incelenmesine ilişkin etüt proje.

Düzce Üniversitesiyle kâğıt endüstrisinde bor bileşiklerinin kullanımının araştırılmasına ilişkin proje.

Mevcut durumda 2022 yılında TENMAK ve BOREN'e 5 proje daha teklif edilmiş, projelerin ilerlemesi düzenlenen toplantılarla yakından takip edilmektedir.

Diğer yandan, kuruluşumuz ülke kaynaklarının ve ihtiyaçlarının ortaya konulması ve değerlendirilmesine yönelik projeler gerçekleştirecek bir AR-GE iş birliği yapmak ve bu konularda eğitimler vererek sektöre yönelik bilimsel etkinlikler düzenlemek amacıyla üniversitelerle çalışmalar yapmayı hedeflemektedir. Bu amaçla Marmara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi ve Erciyes Üniversitesi; son dönemde de Çorum Hitit Üniversitesiyle iş birliği protokolleri imzalamıştır.

Ayrıca, 28/12/2021 tarihinde Bor Çalıştay düzenlenmiş ve YÖK aracılığıyla ülkemizdeki bütün üniversiteler davet edilmiştir.

Mevcut yürütülen projelerin dışında araştırma merkezleri, enstitü, kurum ve kuruluş ile AR-GE konusunda görüşmeler devam etmekte olup 2022 yılında gerçek ve tüzel kişilere bor konusunda yaptıkları çalışmalar için ihtiyaç duydukları numune gönderimi, teknik bilgi desteği yapılarak geri dönüşler takip edilmek suretiyle kuruluşumuz ve ülkemiz menfaatine olacak projelerin hayata geçirilmesi hedeflenmektedir.

Teşekkürümüzce ülkemizin gelişmesi ve kalkınması yönünde bor madenimizin değerine katkı sağlayacak bilimsel çalışmalara destek olmak amacıyla gerçek ve tüzel kişilerce hazırlanan proje çalışmalarının nitelik ve nicelik olarak artırılması, proje temel kriterlerinin bilimsel bir temelde gerçekleştirilmesi ile gelecek proje tekliflerinin ve değerlendirmelerinin aynı bilimsel temelde, şeffaf bir şekilde elektronik ortam üzerinden yürütülmesi amacıyla, Elektronik Proje Teklif Alma Sistemi (EPTAS) kurulmuştur. Sistem üzerinden proje teklifleri alınmakta olup bu tekliflerden Sürekli Üretim Yöntemiyle Hekzagonal Bor Nitrür Projesi uygun bulunarak BORTEK Bor Teknolojileri ve Mekatronik Sanayi Ticaret Anonim Şirketiyle sözleşme imzalanmıştır. Hâlihazırda Elektronik Proje Teklif Alma Sistemi (EPTAS) e-devlet üzerinden tüm gerçek ve tüzel kişilerin proje tekliflerinde kullanılabilir bir durumdadır. Bor konusunda yeni kullanım alanı bulunması, yeni ürün ve teknoloji geliştirilmesi, daha elektronik, ekonomik üretim metotlarıyla teknolojik bilgi birikimi sağlanması gibi alanlarda proje teklifinde bulunmasına imkân sağlayan söz konusu sistemin e-devlet üzerinden hizmet sunumu olarak tanımlanması da tamamlanmış, böylece gerçek ve tüzel kişilerin erişimine ve kullanımına açıldığını vurgulamak isterim.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Teşekkür ederim.

Öneri üzerinde söz almak isteyen üyemiz var mı?

Sayın Yavuzyılmaz buyurun.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Sayın Genel Müdürüm, değerli Yönetim Kurulu üyeleri, Sayıştayın kıymetli temsilcileri ve milletvekili arkadaşlarım; hepiniz Komisyona hoş geldiniz.

Ben bu AR-GE faaliyetleriyle ilgili olarak yaptığınız sunumu çok önemli buluyorum yani Türkiye açısından gerçekten çok kıymetli. Yalnız şu kısımda bir sorun görüyorum: Özellikle bu çelik yelek zırhı, işte, tank zırhı, bina zırhı olarak borun bir kullanım alanı var ve bu bakımdan da bir ara ürün üretme gayretiniz var ancak -anladığım kadarıyla- bu alanın üretim kısmını yani ham madde sağlama kısmını Eti Maden olarak siz yapacaksınız ancak bu ürünlerin üretilmesi ve pazarlanması kısmını özel sektöre bırakacaksınız.

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Sayın Vekilim, zırh konusunda şunu söylüyorsunuz değil mi?

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Evet, evet ondan bahsediyorum.

Yani şunu ben bir öneri olarak söylemek istiyorum: Türk ordusu dünyanın en büyük ordularından biri, kolluk kuvvetleri de oldukça nitelikli dolayısıyla da yani hazır kendi ordumuz varken ve ordumuza yönelik olarak bir devlet kurumu aslında bu üretimi yapıp maliyeti düşürebilecekken ve hâlihazırda bunu yaparken, böyle bir ihtiyacı giderirken de kazanacağı tecrübeyle birlikte yurt dışına tabii, bizim, Türkiye'nin uygun gördüğü, dış politikasına, gelecek projeksiyonuna uygun olan ülkelere de bu gibi bir ihracat yapması mümkünken bu alanın özel şirketlere bırakılmasını yani -gösterdiğiniz bu çelik yelek zırhı- bu alanın üretim satış pazarlamasının sadece özel şirketlere bırakılmasını stratejik anlamda da çok uygun görmüyorum. Kaldı ki yani bunu üreten, satan, pazarlayan özel şirketler de yurt dışı ortaklıklar yapabilecektir. Bu doğrultuda, bu da yine stratejik anlamda kritik zamanlarda problem yaratabilir. O nedenle, bir devlet kurumu olarak -yani bu, Eti Madenin üzerine düşen, sadece onun üzerine düşen bir vazife olmayabilir ama- devlete ait savunma sanayisi kuruluşlarıyla birlikte bir teknoloji fabrikası kurmasını kıymetli buluyorum. Ben, Türkiye'deki bu alanda yani zırh üretim alanındaki şirketlerin bir bölümünün Amerikan ortaklı olduğunu biliyorum, bu doğrultuda siz de eğer araştırma yaparsanız... Yani Türk ordusunu Türkiye Cumhuriyeti devletinin kurumunun üretimine katkı verdiği ve üretim, satış, pazarlamasını sağladığı bir yapının desteklenmesi çok daha faydalı olacaktır diyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Teşekkür ediyorum Sayın Yavuzyılmaz.

Buyurun Sayın Yaşar.

BEDRİ YAŞAR (Samsun) – Sayın Başkanım, Komisyonun değerli üyeleri, Sayıştayın değerli temsilcileri, kurumun kıymetli yöneticileri; öncelikle hepiniz hoş geldiniz. Ben öneri üzerinde konuşmak istiyorum.

AR-GE faaliyetleri -Sayın Genel Müdürün sunumunda da gördüğümüz gibi- borun hayatın her alanında, ekonominin her alanında, üretimin her alanında, teknolojinin her alanında olmazsa olmaz ürünlerin başında geldiğini ifade ediyor. Dolayısıyla bu önerinin ben izlemede kalmasını... Çünkü bu araştırma ve geliştirmede bir sınır yok, ne olacağı konusunda bir fikrimiz yok. Her seferinde onunla ilgili farklı alanlar açılıyor, kaldı ki şu ana kadar -sunumda da belirttiniz- bir sürü alanda zaten araştırmalarınız devam ediyor, daha sonuç da alamadınız; tam tersine, bunu biraz daha güçlendirmek lazım. Bu araştırma ve geliştirme konusunda kurumun ihtiyaçları varsa o ihtiyaçları yönünde de kurumu güçlendirmek için artık nasıl bir katkı gerekiyorsa Komisyon olarak o katkıyı da vermeye hazır olduğumuzu buradan ifade etmek istiyorum. Bu çerçevede -geneli üzerinde görüşlerimi ifade edeceğim ama- öneriyle ilgili gündemde kalmasını teklif ediyorum Başkan.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Biraz önce “İzlemede” dediniz.

BEDRİ YAŞAR (Samsun) – İzlemede, evet.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Peki, teşekkür ediyorum Sayın Yaşar.

Buyurun Sayın Çelik.

KEMAL ÇELİK (Antalya) – Sayın Başkanım, çok teşekkür ediyorum.

Sayın Komisyon üyelerimiz, Sayın Genel Müdürüm, Eti Madenin çok değerli yetkilileri; hepiniz hoş geldiniz.

Öncelikle, tebrik ediyorum, çok güzel bir sunum oldu, bizim için de son derece faydalı oldu.

Türkiye, savunma sanayisinde tabii, bu çerçevede de bor madeninin değerlendirilmesi konusunda gerçekten son yıllarda çok başarılı çalışmalar yaptı ve bizi gururlandıran çalışmalarınız devam ediyor, inşallah daha da gelişiriz.

Ben, bir soruyla başlayıp hemen cevap alarak konuya girmek istiyorum. ABD Boraks firması devletin mi özel mi, özel şirketin mi devletin mi?

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Özel efendim.

KEMAL ÇELİK (Antalya) – Özeldir evet, tamam, teşekkür ediyorum.

Yani Amerika Birleşik Devletleri özel sektörden çekinmeyen bir ülke. Bizim de savunma sanayisinde geldiğimiz başarı, özel sektörü daha fazla devreye sokmamızdır, bu düzeye gelmemizdeki en önemli etken özel sektöre güvenmemizdir. Biz, bir ara Azerbaycan'ı ziyaret etmiştik, oradaki bizim Büyükelçimiz şunu ifade etti “Hazar petrollerinde arama yapan bir Amerikan şirketinin CEO’sunu daha sonra Amerika Birleşik Devletleri Bakü Büyükelçisi yapmış.” yani özel sektörün CEO’suna güvenmiş. Biz de özel sektörümüze güveniyoruz, özel sektörümüze inanıyoruz; devlet kontrolünü de yapar. Onun için, hiç merak etmeye gerek yok, stratejik açıdan da hiçbir tehlike yoktur yani zırhın özel sektör eliyle yapılması konusunda da hiçbir mahzur yoktur. Ayrıca, o şirketin yani zırhlı çelik yelek üretecek olan şirketin Amerikan ortaklı olduğunu da düşünmüyorum, bence yanlış bir bilgi. Bunları belirtmek istedim.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Teşekkür ediyorum Sayın Çelik.

Buyurun Sayın Sertel.

ATİLA SERTEL (İzmir) – Sayın Genel Müdür, Yönetim Kurulu üyeleri, Sayıştayın değerli temsilcileri, Kıymetli KİT Komisyonu üyeleri; iyi bir toplantı oluyor çünkü Sayın Genel Müdür bütün heyecanı ile -kurumu ileriye taşımak için ne kadar gayretli olduğunu ses tonundan, beden dilinden-sunumunu çok başarılı yaparak tamamladı, bunun için kendisine teşekkür ediyorum. Öncelikle, kurumların başındaki insanlarımız KİT’leri yönetenler o aşkla, o heyecanla görevlerini görürlerse o kurumların çok başarılı olacağına inananlardanım.

Sayın Genel Müdür konuşurken bor ürünlerinin ilk ham madde olarak satıldığı noktadan işlenerek ne kadar değer kazandığını ve Türkiye’imize ne kadar önemli rakamlar kazandırdığını örnekleriyle anlattı. Deniz Yavuzılmaz’ın, Kemal Bey’in bahsettiği o zırhlı çelik yelek hadisesi de gerçekten üzerinde önemle durulması gereken bir üretim aşaması diye düşünüyorum. Bunun ham maddesi Eti Madende yani Türkiye’de olduğuna göre bu üretimin bence Türkiye’de kendi kurumlarımızla üretilmesinin Türkiye’ye çok büyük fayda sağlayacağına inananlardanım. Bizde MKE gibi çok önemli bir kuruluş var ve çok önemli işler yapıyorlar. Geçtiğimiz günlerde bahsetmiştim, bir ziyaretimde MKE’nin ne kadar ileri atılımlar yaptığını, oradaki Genel Müdürün de aynı aşk ve heyecanla kurumu başarıya doğru götürmek için gayret sarf ettiğini görmüştüm.

Özel sektöre verilen, verilmesi gereken üretimler olabilir, doğrudur; desteklenebilir, doğrudur ama Türk savunma sanayisine çok büyük katkı koyacak olan ve Türkiye’nin elini güçlendirecek olan bu üretimin yapılma aşamasına geçildiği zaman mutlaka devlet kuruluşlarından bunu yapabilecek kuruluşların da bu konuda araştırma yapması gerekmektedir. Ayrıca, sizin ilk maddede söylediğiniz o AR-GE çalışmalarını da çok takdire şayan buluyorum ama yeterli bulmuyorum yani yeterli bulduğumuz zaman zaten üretim de durur, üretme de durur, buluş da durur ve bor üzerinden o kadar çok ürün, o kadar çok Türkiye’ye katkı sağlayabilecek ve hem maddi hem de diğer açıdan katkı sağlayabilecek durumlar var, bu noktada AR-GE’nin güçlendirilmesinden yanayım yani sizin kuruluşunuzun yapacağı AR-GE harcamalarının sonuçta, Türkiye’ye çok büyük kazanç olarak döneceğini bildiğimi düşünüyorum. Ama ben, Deniz Yavuzılmaz’ın o önerisine çok katılıyorum yani Türkiye’nin millî sanayisinin ve Türkiye’de

milli üretimin, başka ülkelerin bizim ülkemizde bizim madenimizden yararlanarak üretmesi yerine, kendimizin ürettiğinin çok daha değerli, hem ülke ekonomisi açısından hem de kendi ülkemizdeki “Bu işi biz yaparız.” güveni açısından çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Teşekkür ederim Sayın Sertel.

Evet, Sayıştayın öneriyle ilgili görüşünü alalım:

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ – Sayın Başkan, söz konusu AR-GE çalışmalarında süreçleri kontrol etmek ve harcamalarını takip etme adına izlemede kalmasını öneriyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Peki.

Önerinin Sayıştay tarafından izlenmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Böylelikle, 2019 yılı önerilerinin görüşmeleri tamamlanmıştır.

Şimdi, 2020 yılı önerilerinin görüşülmesine başlıyoruz.

2020 yılının 1 no.lu önerisini okutuyorum:

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ – Öneri 1:

Önemli bir tarım potansiyeli olan ülkemizde gübrede dışa bağımlılık açısından kritik değere sahip borlu uç ürünlerin nihai kullanıcıya ulaşması için yurt içi ve yurt dışı etkin pazarlama, satış ve dağıtım teknikleri ile etkin tanıtım yöntemlerinin uygulanmasının gerekli olduğu değerlendirilmekte olup bu kapsamdaki faaliyetlerin geliştirilmesi.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Evet, yanıt için buyurun.

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ STRATEJİ GELİŞTİRME DAİRESİ
BAŞKANI UĞUR AYDOĞAN – Tarım sektörüne yönelik ürünlerimizin daha yaygın kullanımını sağlamak ve tarımda bor kullanımı konusunda bilinç oluşturmak amaçlarıyla üniversitelerle iş birliği, tarımla ilgili ulusal medya aracılığıyla tanıtım, ulusal ve uluslararası tarım fuarlarına katılım ve benzeri gibi çalışmalara önem verilmektedir. Bu kapsamda, yurt içi tarım sektöründe bor kullanımını desteklemek için, sektöre yönelik ürünler yurt dışına göre daha düşük fiyatlarla satışa sunulmaktadır. Ayrıca, 2021 yılında, yurt içinde tanıtım faaliyetlerinde bulunmak üzere tarım fuarlarına katılım sağlanmıştır. Bununla birlikte, yurt içinde tarım sektöründe Etidot-67 kullanımının yaygınlaştırılması ve çiftçilerimizin ürünümüze yurt genelinde rahat ulaşmasının sağlanması amacıyla teşekkülümüz ile Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği arasında satış sözleşmesi imzalanmış olup bu sözleşme kapsamında, yurt genelinde faaliyet gösteren 1.622 kooperatifte ürünümüzün satışı yapılmaktadır. Diğer yandan, kuruluşumuz tarafından Bor Ürünlerinin Tarımda Yaygınlaştırılması ve Deneme Çalışmalarının Yapılması Projesi yürütülmekte olup proje kapsamında tarımda borun öneminin anlaşılması, ülkemiz topraklarında ve uluslararası topraklarda yetiştirilen ürünlerin bor ihtiyaçlarının ve bor toleranslarının belirlenmesi, katma değeri yüksek yeni bor ürünlerin geliştirilmesi, üretilmesi ve yeni pazarlar yaratarak mevcut bor pazarının büyütülmesi amacıyla Sabancı Üniversitesiyle birlikte saha-tarla uygulama çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Çalışmalar kapsamında, uygulanan borlu gübrelere karşı bitkilerin topraktan aldığı bor ve verimleri hakkında kapsamlı bilgi, veri ve görsel materyaller elde edilmiştir. Yurt dışı pazara yönelik ise; yurt dışı şirketler, distribütörler ve bunların alt ajanlarının uluslararası tarım fuarlarına katılımlarının yanı sıra, yazılı ve görsel basında reklam ve

tanıtım faaliyetlerine ağırlık verilmektedir. Ayrıca, bölgesel ürün geliştirme çalışmaları yürütülmektedir. Bu kapsamda, Güney Amerika pazarına yönelik potasyum katkılı Eti-Kbor, Eti-Kdot ve Eti-KFertB15 ürünleri, Kuzey Amerika bölgesine yönelik ise ABCOL-3367 ürünü geliştirilerek pazara sunulmuştur.

Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliğiyle yapılan satış sözleşmeleriyle yetinilmemiş, özellikle son dönemde Karapınar ve Ereğli’de kendi çiftçilerimizin topraklarında bu ürünleri kullanabilmeleri için kendilerine tanıtım yapılmış, Eti Maden AR-GE ve pazarlama ekibi tarafından çiftçilerimizin ayağına gidilerek bu ürünlerin özellikleri, nitelikleri kendilerine anlatılarak bu yolla da satış işlemleri gerçekleştirilmeye başlanmıştır.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Peki, teşekkür ediyorum.

Öneri üzerinde söz almak isteyen üyemiz yok.

Sayıştayın öneriyle ilgili görüş...

ATİLA SERTEL (İzmir) – Var.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Var mı? Pardon, pardon.

Buyurun Sayın Sertel.

ATİLA SERTEL (İzmir) – Sayın Başkan, düğmeye bastım ama herhâlde bugün biraz yorgunsunuz, dikkat etmiyorsunuz. Önemli değil, yarım saat -otuz dakika- içinde hallederiz.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Yorgun da değilim, dikkat konusunda da gayet iyiyim. Siz, son konuşmacı olmak adına böyle son anda, son dakikada basıyorsunuz, ondan dolayı öyle.

ATİLA SERTEL (İzmir) – Konuşmam otuz dakika -ya da yarım saat- kadar sürer o zaman.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Ben size yirmi beş dakika vereyim.

ATİLA SERTEL (İzmir) – Şimdi, Sayın Genel Müdüre bu konuda teşekkür ediyorum. Tabii, tarımsal anlamda kalkınmaya yönelik bu gübrenin üretimi ve satışı önemli ama benim önerim şu: Yani 2020 Raporu’nda “Etidot-67” adlı gübrenin üretimini sınırlı tuttuğunuzu söylüyorsunuz ve üretimin çoğunun da yurt dışına satıldığını vurguluyorsunuz. Bu öneride... Yani bizim gibi tarım ülkesi olan ülkemizde... Biz de gübrede dışa bağımlı bir ülke hâline geldik ve genelde gübre Türkiye’de dışa bağımlı olduğu için dolar ve euro fiyatının artmasıyla birlikte bizim çiftçimiz de bu konuda feryat figan ediyor. Yani bunu duyanlar var ama duymayanlar da çok var.

Şimdi, bu çalışmaları yapıyorsunuz fakat ben tanıtımda ve dağıtımda yani Türk tarımının bu gübreyi kullanması noktasında eksikliklerinizin olduğunu düşünüyorum çünkü siz de Tarım Kredi Kooperatiflerinden 1.622 kooperatifte ürün satışı yaptığınızı söylüyorsunuz.

Son olarak da faaliyet olarak gösterdiniz, eklediniz; Karapınar ve Ereğli’de de bu gübrenin tanıtımını ve kullanılmasını teşvik edeceğinizi söylediniz.

Olumlu bir yanı da var. Yani, tabii, çiftçi o konuda pek internet üzerinden alışveriş yapar mı, yapmaz mı? Bir bölümü yapar, büyük çiftçiler özellikle yapar. İnternet üzerinden bazı değişik firmalarla da bu ürünün pazarlamasını yapıyorsunuz ama daha yaygın olmasında büyük yarar var. Ben, bu konuda bazı sorular sormak isterim. Tarım ve tarım ürünlerinin bu kadar önemli olduğu dönemde yani böyle bir süreçte “Etidot-67” isimli gübrenin üretimini artırmayı, yurt içi pazarlamada faaliyetlerine hız vermeyi ve çiftçimize yurt dışına verdiğinizden daha uygun fiyatla verdiğinizi vurguluyorsunuz; onun için de teşekkür ederim, bunu çoğaltmayı düşünüyor musunuz? Kendi çiftçimize daha çok ürün vermek var iken niye yurt dışına daha çok yöneldik, onun yanıtını da bana verirseniz memnun olurum.

Tabii, ben bir de yurt dışına, hangi ülkelere, ne kadar satış yaptınız; bunların miktarlarını da almak isterim. Yine, bu ürünün yurt dışı fiyatı nedir, yurt içi fiyatı nedir; onu da öğrenmek isterim. Gerçi ben baktım internet üzerindeki satış yapan kuruluşların rakamlarına, işte, 560 TL ve 1 kilosu 80 küsur TL falan. Rakam, diğer gübre fiyatlarına göre ucuz mu, değil mi tam çözemedim ama yani belki bir tık ucuz ama onlar ithal olduğu için çok yüksek. Bu ürünün yurt dışı ve yurt içi satış fiyatı ve diğer gübrelere göre daha ucuz mu, değil mi; bunu vurgularsanız memnun olurum. Bu konudaki çalışmalarınız için de şimdiden başarılar dilerim.

Ayrıca, siz o sunumu bize mail yoluyla bütün arkadaşlarımıza, KİT Komisyonu üyelerine atarsanız biz oradan eksik kalan bilgilerimizi de tamamlamış oluruz, bizim mail adreslerimiz sizde var; bunun için de teşekkür ederim.

Bitti Başkan.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Teşekkür ediyorum Sayın Sertel.

Buyurun Sayın Kaşıkçı.

LÜTFİ KAŞIKÇI (Hatay) – Başkanım, teşekkür ediyorum.

Ben, geneli üzerinde konuşacaktım aslında ama hazır bu gübreyle ilgili bahis açılmışken bu Etidot-67 markasıyla ilgili bir hususu dile getireceğim. Daha sonra, bu markayla ilgili Sayın Genel Müdüüründen öğrenmek istediğim bazı sorular olacak.

Ben, geçtiğimiz günlerde Hatay’da, Amik Ovası’nda çiftçilerimizle Etidot-67’yle ilgili “Eti Madenin üretmiş olduğu bu gübreyle ilgili değerlendirmeniz nedir?” diye bir görüşme yaptım. Onların değerlendirmesinden şöyle bir sonuç çıkardım: Geleneksel tarımda kullanılan bir gübre çeşidi olmadığını, daha çok bizim taban gübresi olarak kullandığımız gübrenin içerisinde azot, potasyum ve karbon olan hatta bunların kompoze bir şekilde satıldığı gübreleri vatandaşların kullandığını ifade ettiler. Bizim Amik Ovası’nda ve Çukurova’da tarımla uğraşan çiftçilerimiz, bitkinin daha çok azot, fosfor ve potasyum noktasında gübreye ihtiyaç duyduğunu, bundan dolayı bu elementleri toprağa vermek üzere gübre arayışında olduklarını ve bununla ilgili de, işte, piyasada satılan o bildiğimiz markaları tercih ettiklerini ifade ettiler. Sizin geliştirmiş olduğunuz bu gübre de şüphesiz çok önemli. Zaten üretim şeklinde de siz sadece azot, potasyum ve karbonun dışında da bitkinin ihtiyaç duyduğu -magnezyum gibi, çinko gibi, bor gibi- minerallerin olduğunu ifade ediyorsunuz ama şöyle bir şey gördüm: Bu, biraz lüks bir harcama kalemi gibi geldi bana. Yani bölgedeki çiftçilerimizle yapmış olduğumuz görüşmelerimiz neticesinde, vatandaşlarımızda daha çok o geleneksel gübreyi kullanmaya yönelik bir irade olduğunu, şüphesiz bunun da çok etkili bir gübre olduğunu ancak -dediğim gibi- o birinci taban gübresiyle ilgili uygulamadan sonra bunu kullanmanın biraz girdileri yükselteceğini ifade ettiler. Fakat, siz sunumunuzda şöyle bir ifadede bulundunuz: Pirinç tarlalarında biz Eti Maden olarak, özellikle bu gübrenin toprağa verildiği yerdeki verim ile verilmediği yerdeki verim arasında bir mukayese yaptırıyoruz ve çiftçilerimize bunu üretiyoruz. Aslında bu markanın da bence özellikle Çukurova’da ve Amik Ovası’nda bu şekilde deneme ekimleriyle, vatandaşa, kendi ürünlerine ne kadar önemli bir verim olarak döneceği noktasında bir eğitim vermemiz gerektiğini düşünüyorum. Bu manada, tarımsal girdi noktasında çok önemli bir kalem olan bu gübre meselesine Eti Madenin de el atması olmasını da çok önemsiyoruz fakat herhâlde asıl müjdeyi biz, 2023’ün ilk çeyreğinde Karadeniz’deki doğal gazın bizim millî sistemimize entegre edilmesiyle beraber yaşayacağız. Orada çünkü biraz önce içerisinde “azot, potasyum ve karbon” diye ifade ettiğim bu minarellerin birçoğunun ham maddesinin doğal gaz olduğunu biliyoruz. Bununla ilgili, Türkiye Petrolleri Komisyonumuza geldiği zaman burada da kendilerine sizin gübreyle ilgili bir çalışmanız var mı diye yönelttik. Çok açmamakla beraber, Karadeniz’deki doğal

gazdan gübre üretim noktasında önemli bir projenin şu an plan üzerinde olduğunu, çalışma yaptıklarını ve önümüzdeki günlerde kamuoyuyla bunu paylaşacaklarını söylediler. Acaba sizin de bu 2 kurum arasında, Eti Maden ile Türkiye Petrolleri arasında bir çalışmanız olabilir mi? Bir, bunu sorayım.

İkincisi, bu ürüne erişim noktasında -biraz önce Sayın Milletvekilimizin söylediği gibi- bir eksiklik olduğunu da... Sahadan aldığımız gözlemler bu yönde. Üretimle ilgili acaba bir problemimiz mi var, yoksa biz mi biraz çekimser kalıyoruz yani üretimi arttırma noktasında bizim bilmediğimiz, üretimle alakalı problemler mi var? Bunlarla ilgili de bizi bilgilendirirseniz çok memnun olurum çünkü gerçekten Türkiye için çok önemli bir ürün.

Siz sunumunuzda aynı zamanda haşerelere karşı ilaçlamadan da bahsettiniz. Ben onu hiç görememiştım Eti Madenle ilgili yapmış olduğum çalışmalarda. Onu da bize ayrıca bir tanıtırsanız çünkü o da çok önemli bir girdi Türk çiftçisi ve Türk tarımı için; onun da tanıtımıyla ilgili bir eksiklik olduğunu da yine buradan ifade edeyim.

Başkanım, teşekkür ediyorum, bir de geneli üzerinde söz alacağım.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Peki, teşekkür ediyorum Sayın Kaşıkçı.

Buyurun Sayın Yaşar.

BEDRİ YAŞAR (Samsun) – Ben geneli üzerinde söz alacağım Başkanım.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Geneli üzerinde mi alacaksınız? Ha, tamam, ben o zaman geneli üzerinde ilk önce size vereyim.

Evet, Sayıştayın öneriyle ilgili görüşünü alalım.

Buyurun.

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ – Sayın Başkan, öneri doğrultusunda kamu idaresinin çalışmalarını takip etmek için önerinin izlemeye kalmasını istiyoruz.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Evet, önerinin Sayıştay tarafından izlenmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Önerilerin görüşmeleri tamamlanmıştır.

Şimdi geneli üzerinde görüşmelere geçiyoruz.

Evet, Sayın Yaşar, buyurun.

BEDRİ YAŞAR (Samsun) – Teşekkür ediyorum Değerli Başkanım.

Öncelikle, Sayın Genel Müdüre bu detaylı sunumundan dolayı ben de teşekkür ediyorum, işin başından sonuna kadar, varacağı noktalar da dâhil önemli bir sunumda bulundu. Yalnız bazı tereddütler gördüm Sayın Genel Müdürde, o da şu: Özellikle üretim ve pazar konusunda. İşte, 5,7 milyon ton toplam üretim var, bunun yüzde 60'ını yani pazarda 4 milyon ton tüketim var, yüzde 60'ını bloke ediyoruz. Yani ham maddemiz var, üretiyoruz ama bu üretim konusunda, rakamlar konusunda -işte Amerika'daki bir şirketi örnek veriyorsunuz- pazarda sert bir rekabet var. Yani tüketime baktığınız zaman, sanki ham madde bizim için çok fazla şey sağlamıyor gibi, avantaj muhakkak var ama pazarda, üretimde şartlar biraz eşit gibi algıladım. Bunda hiç endişeye mahal yok yani netice itibarıyla, pazar analizlerinde de neticede bu tüketilecek, başka çare yok. Bazen ucuz ürün önce, pahalı ürün ondan sonra yani ihtiyaç çerçevesinde bu baştan aşağıya doğru gidiyor.

Bir ikincisi de özellikle sunumunuzda “Bu yüzde 50'sini Asya'ya satıyoruz ve nakliyelerimizin önemli bir kısmını da işte yüzde 36'sını demir yoluyla, yüzde 64'ünü kara yoluyla yapıyoruz.” dediniz. Aslında bu maliyetler çok ciddi rakamlar. Bu söylediğiniz, ulaşım açısından da...

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Efendim, iç nakliye o.

BEDRİ YAŞAR (Samsun) – Tamam, farketmez yani dışarıyla ilgili... Yani nakliye önemli bir faktörse, pazar da Asya’da olduğuna göre, üreticilerin çoğu da Afrika’da olduğuna göre... Şöyle ülkeler açısından baktığımız zaman, işte, ABD yüzde 6, Rusya yüzde 8, Çin yüzde 3 yani üretimin önemli bir kısmı bizden daha öbür tarafta. Yani tüketimin merkezine doğru baktığımız zaman... İşte Asya dediğiniz zaman kim var? Rusya 8, Çin 3; yüzde 11 yani Doğu’yu sayıyorum ben, yüzde 50’yi tükettiğine göre demek ki pazara yakınlık da önemli. Asya pazarını düşündüğünüz zaman ciddi oranda, oradaki üretimle mukayese edilirse bize çok ciddi oranda ihtiyaç olduğunu görürüz.

E, tabii, aynı zamanda bu teknolojik bir ürün, her aşamasında bu kullanılıyor. Dolayısıyla içinde bulunduğu pazarın stratejisini de dikkate alırsak o kadar büyük bir endişeye mahal yok. Yani muhakkak önemlidir, rakipler önemlidir. Bazen ticaretin içerisinde bir temel kural var, hani “Bir alaca dana bütün sürüyü bozar.” gibi veyahut da pazarda oluşabilecek bir kötü fiyatın toplam pazarı etkileyeceğine dair şeyler vardır ama işin bütününe bakmak lazım, pazarın bütününe bakmak lazım, tüketimin bütününe bakmak lazım. Bütün içerisinde değerlendirerseniz çok fazla endişeye mahal olmadan gereğini yapacağınıza ben inanıyorum. Tabii, farklı alanlar. Yani bir defa devletin baştan sona bu işin içinde olması ürünün stratejisi açısından önemli. İşte, lityum pilden bahsediyorsunuz; işte, topraktaki, tarımdaki gübreden bahsediyorsunuz; zırtan bahsediyorsunuz. Bakın, bunlar, bu söylediğiniz şeyler o kadar stratejik -ki yani hem savunma sanayi hem tarım sektörü, gıda sektörü, ilaç sektörü, elektronik sektör- dolayısıyla bu tür stratejik sektörlerde devlet muhakkak olmalı, üretimin içinde olmalı, işte özellikle bu zırh üretimi konusunda. Gayet tabii ki özel sektör de bunu üretsın, kimsenin diyebileceği bir şey yok; kaldı ki yarın öbür gün borsa marifetiyle özel sektörler dışarıya da açılabilir. E, dışarıdan özel sektörün hisselerini kimin aldığını biz bilemeyiz, borsaya açık olan bir şirketin yüzde 5’ini, 15’ini yabancı yatırımcılar da alabilir ama bunun ötesinde işin anasını elden kaçırmamak lazım. Yani sizin yan sanayilerinizde herkes bu ürünü üretebilir ama Türkiye’nin ihtiyaçları açısından olayı değerlendirdiğiniz takdirde, hiç olmazsa minimum ölçüde -bunun zaten finaline gelmişsiniz- devletin üretmesinde katkı olacağını ben düşünüyorum, fayda olacağını düşünüyorum. Çünkü gelecekteki güvenlik endişelerimizi de göz önüne alırsanız... Zaman zaman yaşıyoruz; işte bugün mesela -özellikle Ukrayna’da savaş var- Ukrayna, Rusya, Türkiye’deki, dünyadaki buğday pazarının neredeyse yüzde 50’sini sağlıyor “Biz satmıyoruz.” diyor. Malın bedeli yok yani “Artık pazarda satmıyorum.” dediği zaman hiçbir bedeli yok. Onun için, gelecekte özellikle savunma sanayisinde aradığımızı bulamayabiliriz. Bununla ilgili bir sürü örnek var, hepimizin yaşı müsait, işte, 1974’deki Barış Harekâtı’nda uçak parçalarına konulan ambargo gibi, bu tür ambargolarla karşılaşabiliriz. Dolayısıyla sizin ürettiğiniz ürünlerin tamamı stratejiktir, mümkün olduğunca devletin kontrolünde, devletin üretiminde olmalıdır. Bu konuyla ilgili yaptığımız bütün çalışmaların tamamını da sonsuz destekliyoruz, hiçbir limit koymadan, hiçbir “ama”sız, “lakin”siz, “fakat”sız bu faaliyetleri destekliyoruz.

Buna paralel olarak, mesela siz teknik bir şirketsiniz. Şöyle detaylara baktım, ne kadar teknik eleman, ne kadar mühendis çalıştırıyorsunuz; bunlarla ilgili net bir bilgi yok. Yani sizin kurumunuz neredeyse bir laboratuvar özelliği, AR-GE’niz bir laboratuvar özelliği göstermeli. Her türlü kurum ve kuruluşla... Çünkü sayamayacağımız kadar alan var, bütün bu alanlarda öncü rolü de oynamalısınız yani başat rolü de oynamalısınız. İşte, biraz önce Lütfi Bey gübreden bahsederken... İnsanların alışkanlıkları var, vatandaş olarak bazen alışkanlıklarından vazgeçmiyor. Dolayısıyla siz, gerekirse -bunları muhakkak yapıyorsunuzdur- bölgesel farklılıklar gösterebilir, coğrafi farklılıklar gösterebilir, toprak analizleri de dâhil bunları birleştirerek çiftçiye bizzat uygulamalı olarak gösterdiğiniz takdirde -yüce Türk milleti anlattığınızdan daha çok yaşadığına ve gördüğüne inanıyor- belki bu alanı biraz genişletebilirsiniz.

Sunumunuzun bir tarafında “Biz yancı ürünü.” dediniz. Yani çok uzmanlık alanım değil ama acaba tarımda da yancı mısınız? Yani hani, bu toprağın istediği -Lütfi Bey’in bahsettiği- azottur, potasyumdur, bütün bunlar muhakkak olmalı ama biz de buna bir destek, bir omuz verebiliriz. Hani “Bu ürünü de kullanırsanız randıman bir miktar daha artar.” şeklinde mi yoksa ana unsur musunuz? Yani biz tek başımıza da bu işi alır götürür müyüz? Eğer böyleyse, hani, tarım benim ilgi alanıma girmediği için ben bunu söylüyorum, bizim temel ilkemiz şu: Savunma sanayi ne kadar stratejikse gıda sektörü, tarım sektörü de o kadar stratejiktir; savunma sanayisine ne kadar yatırım yapıyorsa tarım sektörüne de bu yatırımlar yapılmalıdır. Kaldı ki -Atıla Bey’in ifadesi- zaten ekilen alanların daraldığını biliyoruz, çiftçi zaten topraktan vazgeçiyor ve artık Türkiye’de tarımda ihracat fazlamız var ama maalesef o yeterli değil, bizim onda 1’imiz kadar olan ülkelerin tarım konusundaki ihracatlarının bizden katbekat fazla olduğunu biliyoruz. Bu alan özel bir alan. Bununla ilgili özel bir çalışmanız var mı? Ana unsur musunuz? Tabii, tarımın gübre konusunda girdileri tümüyle dışa bağımlı -Lütfi Bey bahsetti- tümüyle bu doğal gazın yan ürünleri, üre, ki biz bunda yüzde 99 oranında dışa bağımlıyız özellikle bu doğal gaz ve yan ürünleri konusunda. Bu, yeni bir icat gibi yeni bir şey olur, çok ciddi katkı sağlar. Bunun, baştan aşağı, yani Eti Maden’in içerisinde özel bir birim bile oluştursanız yeridir, özel bir alan bile oluştursanız yeridir ve önemlidir. Bu konuyla ilgili çalışmalarınızı daha detaylı bilmek isteriz.

Yine, aynı bu paralelde özellikle savunma sanayisiyle ilgili, işte, zırhından, şeylerinden... Özellikle, Türkiye son dönemde savunma sanayisine çok ciddi yatırımlar yaptı. Biz de savunma sanayisinin bütçesine “evet” oyu verdik. İçişleri Bakanlığının bütçesine “evet” oyu verdik. AR-GE çalışmalarıyla ilgili, sizin kurumunuz da dâhil, bu tür, ülkenin yararına, ülkenin gelişmesine, ilerlemesine katkı sağlayacak bütün kurum ve kuruluşların bütçelerine “evet” oyu veriyoruz. Kaldı ki rakamlar çok yüksek. Siz katma değer oluşturarak gidiyorsunuz. İşte, 120 dolardan başlayıp 40 bin dolara, biraz daha nükleere doğru gidersek 1,5 milyon dolara kadar tonunun mal olduğunu, sattığınız rakamları söylüyorsunuz. Aslında bizim de ihracat olarak tam üzerinde durduğumuz o. Yani katma değeri yüksek ürünlerin pazarda esas olması. Biz ülkenin ham madde ihracatını değil, teknoloji ağırlıklı ürünlerinin ihraç edilmesini daha fazla önemsiyoruz. Şu an bizim ihracattaki teknolojik ürünlerin payı yüzde 2’ler, 2,5’lar civarında. Bu çok düşük yani bu, gelişmiş ülkelerde yüzde 30’un üzerinde, biz bu alanda çok geriyiz. Belki bu teknolojik şirketlerin en önemlilerinden biri de sizin kurumunuz. Bu alana ne kadar yatırım yapsanız ne kadar değerlendirme yapsanız azdır. Dolayısıyla işin finalini de siz yapmalısınız. Çünkü işin sonuna doğru geliyoruz. “Enerji.” diyoruz, “Nükleer enerji.” diyoruz. E, bizde daha ilk defa bir santral yapılıyor, işte, 4 bin megavatlık, bildiğiniz, o da dâhil, gelecekte belki daha farklı teknolojik ürünlerle, imalatlarla karşı karşıya kalacağız, sizde de bu alan devam etmeli.

Yine, önemli sektörlerden biri inşaat sektörü. İşte, camdan, seramikten bahsediyorsunuz. Tahmin ediyorum, bunun en önemli... Isı yalıtımla ilgili de belki çok ciddi katkılar... Bahsetmediniz ama, ben onun burada altını çizeyim. Çünkü yapı olarak ona çok yatkınsınız. Bugün “enerji” deyince insanlar tarafından, sadece, hani, bilinen elektrik direği, onlar algılanıyor veya motorindir, şu bu ama bugün özellikle ısı... Yani biz bugün tükettiğimiz enerjinin önemli bir kısmını, evlerimizdeki ısı da dâhil önemli bir kısmını burada tüketiyoruz. Eğer bu manada bir izolasyon ürünü yani bu alana da çalışırsanız o manada izolasyona yönelik bir ürün de geliştirirseniz, o sektöre de çok ciddi katkıları olacağını düşünüyoruz.

Tabii, son dönemde özellikle devlet şirketlerinin Varlık yönetimine devrinden, bundan dolayı nasıl etkilendiniz? Yani Varlık yönetimine, Varlık Fonuna devrinden önce kurumun faaliyetleriyle... Siz, tabii, otuz yıl önce “120 dolar.” diyordunuz, sanki otuz yıl öncesinde bu kurum değişmiş gibi ama muhakkak bu işin bir tarihi var, bir hiyerarşisi var, bir gelişimi var ama siz bu son dönemde buna çok ciddi katkı sağladınız. Bu manada, mesela, Varlık Fonu öncesi ve sonrası kurumun aktiviteleri arasında

nasil bir farklılık oldu? Yani üretiminiz mi arttı, finansman yapınız mı arttı, destek alabildiniz mi? Maalesef, bugün, işte, Türkiye Varlık Fonu... Türkiye yurt dışından borçlanmak zorunda, bu manada Varlık Fonundaki şirketler rehin gösterilerek kredi arayışına giriliyor. Ümit ediyoruz ki işte bu rehin işlerinde Etibank bu işlerin içerisinde kalmaz veyahut da bu manayla ilgili bir teklif olmaz diye ümit ediyoruz.

Tabii, özellikle, AR-GE üzerinde ben yine durmak istiyorum. Yani teknik üniversitelerle... Hep bir üniversiteden bahsettiniz yani işte, Sabancı Üniversitesi özellikle; bunun dışında farklı üniversitelerde, farklı alanlarda, farklı yapılarda çalışmalarınız var mı bunu görmek istiyoruz.

İşte, yerli otomobil üretiliyor, lityumlu, biraz daha açabilir misiniz, oradaki son durum nedir? Orada finale doğru gidiyor muyuz? Buna paralel olarak şunu söyleyeyim: Yani pazardan da çok fazla imtina etmeyin, endişe de etmeyin, 360 derece bir daire düşünürseniz muhakkak orada bir yerde siz onu yakalayacaksınız. Yüzde 73 rezerv, dünyadaki rezervin yüzde 73'ü önemlidir, önemli bir fırsattır, önemli bir averajdır, önemli bir avantajdır. Yoksa yani bu sefer tüketime doğru giderseniz, siz de ham madde fiyatlarını yükseltirsiniz. Çünkü onların bütün ham maddesinin toplamı belki üretime yeterli olmayacaktır. Siz ham maddeyi satmadığınız takdirde bu alanda yine belli şeyler oluşabilir. Bunları siz daha iyi biliyorsunuz tabii. Hani ben yüzeysel olarak bunları söylüyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Toparlayalım Sayın Yaşar.

BEDRİ YAŞAR (Samsun) – Tamam Başkanım.

Yine, buna paralel yurt dışı faaliyetleriniz, yurt dışında bağlantılı şirketleriniz var mı? Bunların satışa ne kadar katkısı oluyor veyahut da sizin AR-GE faaliyetlerinize ne kadar katkı oluyor? Bununla ilgili, yurt dışındaki şirketlerinize ilgili istihdam sayınız ne kadar? Var mı? O konuyla ilgili bilgi verirseniz memnun oluruz.

Diğer taraftan, özellikle, bu, işte, tank zırhlarını yani 10 tonla yapılan zırhı 3 tona düşürüyoruz gibi. Bu çok önemli bir averajdır. Yani “10 tonla yapılan bir tankın zırhını biz 3 tona geçiriyoruz.” gibi dediniz, notlarımı öyle almışım, şeyini bilmiyorum. Yine, işte, diğerlerinde de “21 kilogramlık zırhı 7-8 kiloyla yapıyoruz, aynı sonuçları alıyoruz.” diyorsunuz. Bunlar önemli. Dolayısıyla alan da var, satacağınız alan da var. Bugün ne kadar üretebilirdeniz üretin, bunu özellikle bizim kendi ihtiyaçlarımız açısından söylüyorum, kendi ihtiyaçlarımıza fazlasıyla iç piyasada talep var.

Ben bundan sonraki çalışmalarınızda başarılar diliyorum.

Tabii, bugünü anlattınız. 2019-2020'yi denetliyoruz biz. İşte, bu yılın sonunda fabrikayı devreye alacağınızdan bahsettiniz. Mesela 2023, önümüzdeki beş yıl, önümüzdeki on yıl, önümüzdeki yirmi yıl hedefleriniz nedir? Bu hedeflere ulaşmak adına Komisyondan bir talebiniz var mı? Yani sadece, hani, mevcutlarla bunu yaptınız ama “Şu, şu, şu sorunlarımız giderilirse şu, şu, şu alanlarda daha farklı adımlar atabiliriz.” gibi bir fikriniz var mı? Bu söylediğim şeyler çok geniş şeyler, dolayısıyla o hedeflerinizi de uygun bir zamanda yazılı olarak hem Komisyon üyelerine hem de bize gönderirseniz memnun oluruz.

En önemli hususlardan biri; genelde KİT’lerde herkese soruyoruz, özellikle engelli çalışması konusunda yani en azından devlet kadrolarında yüzde 4 oranında engelli çalıştırma mecburiyeti var, siz bu kotayı doldurdunuz mu? Engelli kardeşlerimiz daha çok masaüstü, masabaşı çalışıyor. Sizin alanınız buna çok müsait, yani AR-GE geliştirme faaliyetleriniz var. Belki 4’e de bağlı kalmayıp çok daha yüksek oranda onları istihdam etme konusunda bir faaliyetiniz olabilir diye düşünüyorum.

Ben, bundan sonraki çalışmalarınızda başarılar diliyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Teşekkür ediyorum Sayın Yaşar.

Buyurun Sayın Kaşıkçı.

LÜTFİ KAŞIKÇI (Hatay) – Sayın Genel Müdürüm, sunumunuzdaki heyecanınız gerçekten bizi de heyecanlandırdı. Ben öncelikle size, şahsınızda tüm Eti Maden ailesine, yapılan çalışmalardan dolayı teşekkür ederek sözlerime başlamak istiyorum.

Hemen, biraz önce, ETİDOT-67'yle ilgili, gübreyle ilgili söylediğim kısma bir ilave yapıp daha sonra geneliyle ilgili düşüncelerimi paylaşmak istiyorum. ETİDOT-67'yle ilgili ben “İşe yaramaz.” demedim, geleneksel çiftçilerimiz daha çok azot, fosfor ve potasyum içeren gübreleri tercih ediyor, bununla ilgili de hatta bölgede -Osmaniye milletvekilimiz de var, bilir- bizde bir çiftçi gübre almaya gittiği zaman şunu söyler: “Bana 20, 20, 20 lazım.” Oradaki 20'lerin kastı, o gübrenin içerisinde yüzde 20 oranında azot olduğunu, yüzde 20 oranında potasyum ve fosfat olduğunu aslında ifade eder. ETİDOT-67'inin içerisinde bulunan bor da şüphesiz çok önemli, Türk tarımına çok önemli katkılar sunacak ancak ben diğer makro ölçekteki gübreler ile şu an için ETİDOT-67'inin mukayese edilmesinin yanlış olduğunu değerlendiriyorum. Daha çok bizim meyve üretiminde ve ekonomik değeri daha önemli olan zirai tarım ürünlerinin yetiştirilmesinde bu gübrenin daha önemli bir yer edineceğini ifade etmek isterim.

Sayın Genel Müdürüm, ben aslında Eti Madenin lityum karbonat üretimiyle ilgili yapmış olduğu çalışmalara biraz yönelmiştim, onunla ilgili bir araştırma yapmıştım. Yine, internet ortamında fabrikanızla ilgili bir tanıtım videosu çekilmişti, onu izlemiştim. Gerçekten gurur verici bir çalışma ve aynı zamanda çevreci bir çalışma. BOTAŞ, biliyorsunuz, Tuz Gölü'nde yer altı depolama tesisleri yaptı. Hirfanlı Barajı'ndan borularla su getirip basınçlı suyla Tuz Gölü'ndeki o tuzu eritip o tuzun çıktığı yerde bacalar oluşturdu ve o bacalara doğal gaz basıldı. Tuzu eritirken kullanılan su da dışarı atılmadı yine Tuz Gölü havzasına aktarıldı. Bu yönüyle, mesela yıllardır Tuz Gölü'ne gelmeyen flamingoların tekrar o bölgeye yeniden gelmeye başladığıyla ilgili de Sayın Genel Müdürümüz bize bir sunum yapmıştı. Biz daha sonra Tuz Gölü'ne gittik, bu tesisi yerinde inceledik, bu çevreci projeye de BOTAŞ birçok uluslararası yarışmadan, aynı zamanda, ödül aldığını gördük, kendileri de ifade ettiler. Bu lityum karbonat elbette son ürün, nihai ürün olan, bize biraz önce gösterdiğiniz bu ürün çok kıymetli bir ürün, biraz önce tonunun şu an 80 bin dolar civarında olduğunu ifade ettiniz, ve hatta önümüzdeki dönemlerde 100 bin dolarlara dahi çıkacağı düşünülmekte. Bunun Türk ekonomisine nasıl büyük bir katkı sunacağını elbette bu masanın etrafında oturan herkes tahmin edebiliyordur. Aynı zamanda bu lityum karbonattan işte ilk AR-GE çalışmalarımızı ASELSAN yapmış, bir batarya pil üretimiyle ilgili. İnşallah yerli otomobilimizin de bataryalarının yine bizim ürettiğimiz bu lityum karbonatla ham madde olarak bunu kullanacağını da düşünüyoruz. Bu manada gerçekten ekonomik olarak çok kıymetli bir geri dönüşü olacak bu ürünün Türk ekonomisine. Her şeyden önemlisi, özellikle bu sektörde ithalatın boyunduruğu altından ülkemiz kurtulup yakın bir dönemde de inşallah sizin bu heyecanlı yönetiminizle birlikte de Türkiye kendi kendine öncelikle yeten bir ülke, daha sonra da inşallah bu ürünleri ihraç eden bir ülke konumuna taşınacak. Biz, Türk mühendislerine güveniyoruz, birçok alanda neler yaptığını da yakın geçmişimizde gözlemleyerek müşahade ettik. Eti Madende de bu manada Türk mühendislerine, biraz önce “Derya Hanım ve ekibi” dediniz, ben hanımefendiye ve ekibine yapmış oldukları bu atık içerisinde lityumun ayrıştırılmasıyla ilgili çok önemli çalışmadan dolayı bu memleketin bir evladı olarak teşekkür ediyorum. Bu manada biraz önce sunumunuzda yine ifade ettiniz, uluslararası bir firma bu teknolojiyi Türk mühendislerinin nasıl kurduğu noktasında sizinle bir telefon görüşmesi yapmış. Evet, her alanda uluslararası bu firmalar tarafından küçümsenen bir ülke konumundaydık ama Allah'a şükürler olsun, Derya Hanım gibi ve onun ekibinde çalışan mühendisler gibi, diğer kurumlarımızdaki Türk mühendisleri gibi mühendislerimizin sayesinde, teknik insanlarımızın sayesinde biz, o sizi arayan

o uluslararası firmalara daha çok şey üreteceğiz. Karadeniz’de doğal gaz aramalarında biz onlara bunu öğrettik, gösterdik, inşallah sizin bu Eti Maden bünyesinde yapılan çalışmalarda da bu ve buna benzer işlerin Türk mühendisler tarafından nasıl yapıldığını anlatacağız.

Bakınız, geçenlerde yine çok önemli bir tesis devreye alındı, yine sizin de ilgi alanınıza giriyordur. Yanlış hatırlamıyorsam Siirt’teydi, çinko izabe tesisi. Biz, Hakkâri’de çinko cevherimiz vardı, bunu Mersin’e getirirdik, Mersin Serbest Bölgesi’nde konteynırlara yükler, aynı, böyle, bor madeni gibi yurt dışına satardık ve tonu 30-40 dolarlar civarındaydı. Daha sonra yurt dışından döner, cevheri bizde olan ürünün, son nihai ürünü şekline gelen o külçesini satın alırdık, yıllık 1 milyar dolarlık Türkiye’nin külçe çinko ihtiyacı vardı. İşte bu açık çok şükür görüldü, buna yönelik bir çalışma yapıldı. Bu sefer devlet eliyle yapılmadı ama özel sektör eliyle yapıldı. Ben Türk özel sektörüne de güvenmemiz gerektiğini düşünüyorum. Bu manada Türk özel sektörünün de devletimize ve ülkemize çok önemli gün sonunda kazanımlar sağladığını bir örnekle sizlerle paylaşmak istiyorum: İşte, insansız hava uçakları, Bayraktar şirketimiz. Firmamız bizim yerli bir firmamız, devletle bağı olmayan bir firmamız ancak yapmış olduğu üretimleriyle hem göğsümüzü kabartıyor hem ülke ekonomisine katkı sunuyor, onun dışında ülkenin bu alanda büyümesiyle ilgili de devletin dışında da çalışma yapıyor. Bu manada Siirt’teki fabrika bir özel müteşebbis tarafından kuruldu ancak Türkiye’nin yıllık 1 milyar dolar olan külçe çinko ihtiyacının tek başına yüzde 40’ını karşılayacak. İnşallah böyle iş insanlarımız çıkar, Siirt’teki fabrika gibi şu an bize tam 3 tane fabrika lazım o ölçekte. Üçünü devreye almamız Türkiye’nin çinko ihtiyacını başa baş karşılıyor. 4’üncü, 5’inci fabrikalar ise Türkiye’yi külçe çinko noktasında net ihracatçı konuma getirecek, o yüzden özel sektörümüzün de bu anlamda kamuyla beraber, bir çalışıp ortak hedef etrafında kilitlenmesini önemsiyoruz.

Son olarak, Sayın Genel Müdürüm, borla ilgili Türk milleti bor madenini çok seviyor, bugün Anadolu’nun neresinde boru sorarsak veya madeni sorarsak milletimizin ilk söyleyeceği ve gururla söyleyeceği maden bor madeniydi. Borla ilgili yazılan çeşitli hikâyeler oldu, millet tarafından, hatta şöyle bir ifade vardır: Petrolümüz yok, doğal gazımız yok ama bor madenimiz var. Eğer bu bor madenini iyi işlersek Türkiye ekonomisi bu madenle birlikte inşallah iyi bir noktaya gelecek diye Anadolu’nun dört bir yanında konuşulur. İşte o iyi bir noktaya gelme sürecine şükürler olsun geldik, yaklaştık. Sizlerin sayesinde inşallah bu madenin, ben daha fazla... Biraz önce ifade ettiniz, bor karbür, ferro bor yani bunların bir de döngüsünden bize bahsettiniz. İşte bu halkın içerisinde bir bileşeni daha ekledik, lityum karbonat, inşallah bununla da o zincir tamamlanacaktır. Umuyorum herhâlde bir sonraki sunumunuzda, üst Komisyon toplantısında aynı böyle heyecanla lityum karbonatın son şeklinin, son ürününün ne olduğunu bizlere burada ifade edeceksiniz diye düşünüyorum.

Ben tekrar, çalışmalarınızda başarılar diliyorum. Sizden de özel bir ricam var. Odalarımıza gelip giden ziyaretçi çok fazla dolayısıyla bugün yollamış olduğunuz hediyelerden dolayı çok teşekkür ediyorum. Onları odamızın böyle en müstesna yerine koyacağız, gelen vatandaşlarımıza “İşte bu, bor madenimiz ve işlendiği şekliyle de piramit şeklinde.” diyeceğiz. Ancak onun yanında vatandaşlarımıza bu madenin ilk ve son şekliyle ilgili şurada duran örneklerden de sizden birer tane rica ediyoruz. Eğer bunun verilmesi bir ticari sır değilse özellikle şu 22 ürünlük o yelpazeyi ben, şahsım olarak odamda bulundurup gelen vatandaşlarımıza da

KEMAL ÇELİK (Antalya) – Biz de gider ziyaret ederiz odayı.

LÜTFİ KAŞIKÇI (Hatay) – O ziyaret zor oluyor efendim, artık benim çok fazla umudum kalmadı.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – “Senin odayı ziyaret ederiz.” diyor.

LÜTFİ KAŞIKÇI (Hatay) – Şeref duyurum Başkanım.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Eyvallah.

LÜTFİ KAŞIKÇI (Hatay) – Ben de size orada Eti Madenden bahsederim. Eti Madenin bor madeninden nasıl 22 farklı rafine ürün elde ettiğini gururla anlatırım. Bu manada, bu bakımdan da sizden hassaten bir tane rica ediyorum. Sebebi, gelen vatandaşlarımıza ilk ürün ve son ürün noktasında çok güzel bir mukayese oluyor o, onu gösterebilmek adına.

Sayın Başkanım, tekrar sabrınız için teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Estağfurullah.

Teşekkür ediyorum Sayın Kaşıkçı.

Buyurun Sayın Ünlü.

BAHA ÜNLÜ (Osmaniye) – Teşekkür ederim Başkanım.

Herkesi saygıyla selamlıyorum.

Sayın Genel Müdür ve Eti Madenin diğer yöneticileri; hoş geldiniz.

Sayın Genel Müdür, sunumunuz çok güzeldi. Gerçekten çok güzel şeyler yapıyorsunuz, sizi kutluyorum. Daha önce Alt Komisyonunda da dinlemiştim sunumunuzu, gerçekten gurur duyulacak işler yapıyorsunuz. Tekrar tekrar kutlu olsun ve başarılarınızı diliyorum.

Ben de bir iki konuya değinmek istedim. Biliyorsunuz, 2840 sayılı Bor Tuzları Kanunu gereği bor rezervleri devlet eliyle işletilmek zorundadır yani özel sektöre bor araması, işletme ruhsatı verilmesi, devredilmesi kanunen mümkün değildir çünkü bor, stratejik bir maddedir.

2017’de Eti Maden Türkiye Varlık Fonuna devredilmiştir. Türkiye Varlık Fonunun portföyüne dâhil ettiği kamu varlıklarını ipotek vererek, rehin ederek borçlandığını, finansman sağladığını biliyoruz ancak hangi borca karşılık neyin ipotek edildiği düzenli olarak açıklanmıyor. Oysa Hazine, düzenli olarak borçlanma verilerini açıklar her zaman. Bunun, tabii cevabını siz değil, yine Hazine ve Varlık Fonunun vermesi gerekiyor. Buradan sormak istiyorum ben: Türkiye Varlık Fonu, Eti Madenin elindeki bor ruhsatlarını teminat göstererek borçlandırmış mıdır? Bu, birinci sorumdu.

İkinci sorum da borçlar hukuku gereği borç ödenmez ise teminat, ipotek, rehin, alacaklının inisiyatifine geçer ancak 2840 sayılı Kanun gereği özel sektöre asla verilemeyecek olan bor ruhsatlarının özel sektöre teminat verilmesi Türkiye Cumhuriyeti kanunlarının açık ihlali değil midir?

Soracaklarım bu kadardı, sizlere başarılar diliyorum. Sizleri izleyeceğiz. Güzel şeyler yaptıklarınıza inanıyorum, tekrar tekrar kutluyor, başarılar diliyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Sayın Ünlü, teşekkür ediyorum.

ATİLA SERTEL (İzmir) – Sayın Başkanım, Utku Bey bir komisyona daha gidecek, müsaade eder misiniz beş dakika?

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Peki, peki, tamam.

Buyurun Sayın Çakırözer.

UTKU ÇAKIRÖZER (Eskişehir) – Sayın Başkan, teşekkür ederim.

NATO PA’nın brifing toplantısı dörtte başladı. Çok teşekkür ediyorum anlayışınız için, Atıla Bey’e de teşekkür ediyorum.

Sayın Genel Müdür, değerli bürokratlar; sunumunuz için teşekkür ediyorum. Rakamlar gerçekten tabii, heyecan verici; 2,7 milyon ton bizim üretimimiz -rakamlardan görebildiğim- 1 milyar 30 milyon dolar ciro, pazarın yüzde 62'si, hepsi tabii ki gurur verici, teşekkür ediyoruz yapılanlar için.

Tabii, ben, geçtiğimiz yıl da aynı konuyu gündeme getirmiştim. Şimdi bu, tabii, sizin heyecanınızı Atila Bey de söyledi -diğerleri doğrudur- üretime olan heyecanınızı, bu tür sunumlarda yani “Bu üretimi gerçekleştiren emekçi sınıfının refah seviyesi ne kadar arttı?”yı duymak istiyoruz yani o sayfaları öne almanız lazım. Ürünleri getiriyor yani... Kaç işçiye ne kadar zam verildi, kaç kişi çalışıyor? Sizin gündeminize getirdiğim iş kazaları meselesini yine, duymadık. Bu, önemli bir şey çünkü ben sizler gibi bu kadar hani kadrodan bilgi alamıyorum ama gidip orayı ziyaret ediyorum, tesislerden bir tanesi bizim bölgemizde, Kırka'da; gurur duyuyoruz hakikaten bu üretimde yer aldığı için Eskişehir'imiz. Şimdi, tabii, işte bahsettiğiniz “7.250 kişi” diye rakam var, çalışanlara bir tek orada atıfta bulundunuz ve ben bunlardan, baktığımda, 2.300'ü sanırım bizim Kırka'mızda. Ben, gidip konuştuğumda, tesisi ya da işte sendikalı olanların sendikasını ziyaret ettiğimde şimdi ücret dengesizliği en önemli sıkıntısı emekçilerin. Bunu ortadan kaldıracak, eşit işe eşit ücret sağlanacak bir ücret tablosunu yani bir ücret skalasının kabul edilmesini yıllardır istiyorlar. Bu, bir türlü gerçekleşmiyor. Böyle olunca, diğer kurumlarla kıyaslandığında çok altında ücretlere çalışıyor Eti Madendeki emekçilerimiz. Yine, benzer şekilde vardiya zammı ve iş riski priminin yevmiyenin yüzde 20'si olarak düzenlenmesi yönündeki talepleri kabul görmüş değil yıllardır. Bakın, diyorlar ki: “Yakacak yardımı alamıyoruz, avans veriliyor, o da ücretten düşülüyor.” Şimdi, madem siyasetüstü bu konu, gurur duyuyoruz, daha iyisi olsun, en teknoloji ama bunu üreten emekçinin ne derdi varsa onu çözmekle yükümlüyüz.

İş kazaları... Yani paylaşırsanız sevinirim, belki burada olmayabilirim ama tutanaklardan okurum, Atila ağabeyden, diğer üyelerden rica ederim. Benim önümdeki notlara göre 2021 yılında 126 iş kazası, bu yılın nisan ayı dâhil, -bakın ne oluyor ocak, şubat, mart, nisan- dört ay 78 iş kazası. Bunlar çok yüksek rakamlar. Tabii ki yapılan üretim riskli bir üretim vesaire... Bu konuda neler yapıyorsunuz iş kazalarının minimuma düşürülmesi için? Birincisi.

İkincisi, geçen yıl söylediğim veya “Bizim orada revirimiz var.” diyordunuz ama ben işçilerle görüştüğümde, onların temsilcileriyle görüştüğümde bu revirin yetersiz olduğunu söylüyorlar. Kırka'ya söz verilen -orada bir sağlık ocağı var ama doğru dürüst şeyi göremiyor yani bir- oraya bir entegre hastaneye ihtiyaç var. Aslında seçim öncesinde sözü verildi maalesef, seçim sonucundan memnun olunmayınca bu söz yerine getirilmedi. Ben bunu Sağlık Bakanımızla, Sayın Yardımcısıyla, hepsiyle şey yaptım, “Yapacağız.” dediler. Sizden ricam -yani burada bir sorgulama değil de- sizin şöyle bir avantajlı konumunuz var Sayın Genel Müdür kurum olarak: Bu kadar üretim yaptığımızda bakın, bütün heyet övünüyoruz, gurur duyuyoruz. O zaman oranın işçisinin, oranın bölge halkının bazı dertlerini çözecek adımları atma konusunda sizin de taşın altına elinizi koymanız lazım, elinizi koyun. Ne demek istiyorum? Buraya hastane lazım; sizin de demeniz lazım, sadece ben milletvekili olarak demeyeyim, siz de söyleyin “Burada benim işçime hastane lazım.” anında... Bakın, bu bahsettiğim kazaların çoğu yanma; en fazla görülen ilk 3 iş kazası yanma, sıkışma, çarpma. Tamam mı? O zaman oraya -yani çok da büyük bir hastaneden bahsetmiyorum, şehir hastanesi değil yani topu topu 10 yataklı entegre şeyler var, bilenler biliyor bu alanı bilenler; “entegre sağlık tesisi” diyorlar hatta, “hastane” bile denmiyor- bunun bir an önce yapılması lazım. Yani sizin bakın 1 milyar 30 milyon dolar ciro, 994 milyon dolar ihracat bu ülkeye. Bunlar büyük rakamlar, bahsettiğim 10 yataklı şey yani devede -ne diyeceğim- kulak bile değil.

Sayın Genel Müdürüm, lityum tesisi... Bunu, siz de söylediniz, çok gurur duyuyoruz, son ürün ne olacak? Gerçekten bu bir millî zenginlik. Burada benim görüşmelerimde... İşte, Sayın Bakanın ziyareti, Aralık 2020’de açılışına gelmişti -benim notlarımda- devreye alındı, bir şeyler yapıldı ama sonra bir durmuş gözüküyor bu fabrikanın içinde. Ya, bu lityum meselesi -mühendislerle de konuşuyorum- ne zaman devreye girecek, ne olacak? Böyle bir durmadan bahsediliyor Kırka’daki tesiste, onu soracağım.

Bir de şimdi, yaklaşık 2.300 kişi -işte, yaklaşık söylüyorum, sizde neti vardır, bunların 1.250’si kadrolu, 750’si taşeron, 350’si idari personel- Kırka’daki tesislerde çalışıyor. Bunların önemli bölümü, Eskişehir’e gidip geliyor. Her gün kullandıkları yol -tabii, siz orayı ziyaret ettiğiniz için biliyorsunuz, Eskişehir’e gelenler biliyor; bilmeyenler için söylüyorum- ölüm yolu, ölüm yolu o yol. Bakın, son on yılda toplam 790 kaza, 32 ölüm var, 1.342 yaralı var; bu yaralılardan bir bölümü sizin işçileriniz.

ATILA SERTEL (İzmir) – Çok virajlı ve dar bir yol.

UTKU ÇAKIRÖZER (Eskişehir) – Virajlı, dar, tek gidiş, tek geliş.

Yirmi yıldır, belki yirmi yıldan daha fazla bir süredir iktidar olsun, muhalefet olsun bu benim koltuğumda oturan her milletvekili “Bu yol yapılsın.” diyor, yapılmıyor. 7 Mart 2022’de Eti Madenin işçi servisi ile -bakın, sizin işçilerinizle- bir otomobil bu yolda kafa kafaya çarpıştı. Taekwondo Antrenörü Nadir Özsoy, kızı Semanur Özsoy, yine bir başka sporcunun babası Hüseyin Kaplan kaza anında vefat ettiler. Ağır yaralanan diğer sporcu dün -iki buçuk aydır komadaydı- hayatını kaybetti. Bunlar arabadaydılar, işçi servisindekilere bir şey olmadı -Allah’tan bir şey olmadı- keşke hiçbirine bir şey olmasaydı ama ola da bilirdi. Bakın, hepimizi üzecek olan çok büyük kazalar sırada bekliyor. Az önce hastane konusunda söylediğim gibi bu konuda elinizi taşın altına koyun, bu yolun yapılmasını siz bizden daha fazla isteyin çünkü bu yolu belki ben... Mesela, Atıla Ağabey yılda 2 kere kullanır, ben iki ayda bir gelirim; sizin işçileriniz üç yüz altmış beş gün 3 vardiya çalışıyor. O rakamları yani bahsettiğimiz 2,750 milyon tonun üretimi için ve 1 milyar 30 milyon dolarlık ciro için üç yüz altmış beş gün 3 vardiya Eskişehir’e gidiyor, geliyor, gidiyor, geliyor. Çok büyük kayıplar olabilir, sadece işçileriniz için değil, benim için, evlatlarımız için, Eskişehir’den geçmekte olan... O yol Eskişehir’i Afyon’a bağlıyor yani Marmara’yı Afyon’a ve Ege’ye bağlıyor, aşağıya bağlıyor. Hani, bilenler biliyor, ben Genel Kurulda söyledim, komisyonlarda söyledim; dilimizde tüy bitti. Bu yolun vahameti şu: Burada Afyonlu değerli dostlarım var mı bilmiyorum, Afyon’dan yola çıktığınızda 2 gidiş, 2 geliş, otoyol. Eskişehir il sınırına, Gazlıgöl’e -siz çok iyi biliyorsunuz- geldiğinizde gezegen değişiyor yani şehir değişmiyor, gezegen. Tek gidiş, tek dönüş ölüm yolu ve maalesef, bu yolu en fazla kullanan bizim emekçilerimiz. Bu konuda, ne olursunuz, siz de elinizi taşın altına koyun ve hani, bizim ulaşamadığımız, belki bizim erişemediğimiz noktalara sizler erişebilirsiniz diyorum.

Bana burada bu imkânı da verdiniz, belki söz alacak olan değerli milletvekilimiz söz hakkını bana verdi; ona da teşekkür ediyorum.

Başarılarınızın devamını diliyorum. Dediğimiz gibi, hakikaten bu bizim gururumuz, herkes övünüyor.

Sağ olun, bu pandemi döneminde işte, hepimiz bunları kullandık, bu şeyleri, sayenizde. Tabii, biz derken milletvekilleri değil, bütün Türkiye kullandı, gittiğimiz birçok yerde de vardı; emeğinize sağlık. Bu başarının artarak devam etmesi hepimizin arzusu ama bu yapılırken tek dileğim, bunu üreten emekçinin dertleri, sağlığı, kazası, hastanesi, yolu, işte, yakacak yardımı, eşit ücreti. Lütfen, bu konulara azami, maksimum şey gösterilsin. Siz ne istiyorsanız biz Mecliste her türlü desteği vermeye hazırız, yeter ki sizler onların adına da bunların hayata geçmesine yardımcı olun.

Çok teşekkür ediyorum. Başarılarınızın sürmesini diliyorum, emeklerinize sağlık diyorum. Siz ve sizin şahsınızda 7.250 çalışanınıza teşekkür ediyorum.

Sağ olun.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Teşekkür ediyorum Sayın Çakırözer.

Buyurun Sayın Gaydalı.

MAHMUT CELADET GAYDALI (Bitlis) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Değerli Komisyon üyeleri, öncelikle hepinizi saygıyla selamlarım.

Sayın Genel Müdür konuşmasına borla başladı, ben de bu hususta birkaç noktaya değinmek isterim. Genel Müdüürün de ifade ettiği ve bizlerin de çok iyi bildiği bu konu, dünyada olan bor rezervlerinin en fazlasının Türkiye’de bulunması. Şimdi, “Bir ülkede ne çoksa o değerini yitirir.” diye genel bir söz vardır. Bakıldığı zaman, Amerika Birleşik Devletleri’nde yüzde 7, Şili’de yüzde 3, Rusya’da yüzde 8, Çin’de yüzde 4 gibi bor madeni bulunmaktadır. Peki, biz üretim ve satışta 1’inci ülke olduğumuza göre bordan elde edilen gelir konusunda da 1’inci durumda olmamız gerekmez mi? Daha doğrusu, bu pazarı bizim belirlememiz gerekir, ben buna inanıyorum. Mesela, Türkiye’de 2019 yılında 820 milyon dolar, 2020 yılında 657 milyon dolar gibi büyük satışlar yapılmıştır. Türkiye’nin satıştan elde ettiği gelirle kıyaslandığında Amerika Birleşik Devletleri, Şili, Rusya ve Arjantin bu yıllarda ne kadar gelir elde etmişlerdir? Bununla ilgili bir çalışmanız oldu mu? Yine, bahsettiğimiz yıllarda ciddi bir satış söz konusu. Bunun ne kadarı üretim maliyetine gitmiştir? Stratejik olarak ham madde ihracatımızı minimuma indirmemiz gerekir. AR-GE’ye ağırlık verip yeni teknolojiler geliştirme çabalarına girmemiz gerektiğine inanıyorum.

Diğer bir husus, ihalelerle ilgili. Kuruluş, 2021 yılında kaç ihale açmıştır? Bunun toplam fiyatı nedir? Hangi şirketlere hangi iş verilmiştir? Yine, barit, florit ve nadir toprak oksitleri üretebilecek tesise yönelik proses ve teknolojik parametrelerin belirlenmesi amacıyla pilot bir tesis ihalesi söz konusu. Bu ihalenin toplam maliyeti ve yüklenici firması kimdir?

Kuruluşun Finlandiya ve Lüksemburg’da yerleşik 2 ana şirketi bulunmaktadır. Bu şirketlerle ilgili bilgilerin ayrıntılı bir şekilde Komisyonumuza açıklanması gerekir. Örneğin, şirket bünyesinde kaç kişi istihdam ediliyor, maaşları ve bütçeyi kullanımları, aynı zamanda iş kolları ve bunlar gibi...

“Enerji, Sanayi ve Maden Kamu Emekçileri Sendikası tarafından her yıl düzenlenen 8 Mart Dünya Kadınlar Günü etkinlikleri, Eti Maden Genel Müdürlüklerinde yazılı olarak cevap verme gereği duyulmadan şifahi salonda ses sistemi provası yapılacağı gerekçesiyle yasaklandı.” yönünde basına haberler düşmüştür. Bir etkinliği ya da kadınlar açısından önemli bir günü böyle bir bahaneyle engellemek, baskıcı ve otoriter bir yönetimin tecellisidir. Özellikle Sayın Genel Müdür birçok ülkede bulunan birisi olarak özgürlük ve haklar konusunda daha hassas davranmalıdır. Kimse bu ülkede yaptığı işin kölesi değildir, kimse de kimsenin efendisi değildir.

Son olarak, konuşmamın başında da değindiğim üzere, bor satışında ciddi bir rakam var. 2020 yılını örnek verecek olursak 657 milyon dolarlık satışın 627 milyon doları ihracattan elde edilmiştir. Boru, yüksek teknoloji ürünlerde kullanmak yerine satarak gelir elde etme mantığı olduğu da görülmektedir. Yani ham maddeyi -varsayalım- 3 liraya satıyorsunuz, işlenmiş ürüne yeniden 13 lira verip alıyorsunuz, bu da akıl kârı bir sistem değil.

Benim soracaklarım bu kadar. Bir de Cumhuriyet Halk Partisinin muhalefet şerhinde de belirtilmiş olduğu üzere, Amerika Birleşik Devletleri’nde uzun süreli batarya şarjında çalışmalar yapılıyor. Bizim de bu hususta bir çalışmamız var mı? Bunu öğrenmek istiyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Teşekkür ediyorum Sayın Gaydalı.

Buyurun Sayın Sertel.

ATİLA SERTEL (İzmir) – Sayın Genel Müdür, ben Utku Çakırözer’in bıraktığı yerden birkaç cümle söylemek isterim. Geçtiğimiz iki ay kadar önce o yolda, Kırka Yolu’nda tesisi de gördüm -yanından geçiyor zaten yol- çok muhteşem bir gelişme göstermiş, geçmişe göre çok iyi fakat o yolda giderken hakikaten tehlikenin çok büyük olduğunu ve oraya gelip giden işçi servislerinin her an kazayla baş başa olduğunu yaşayarak gören insanlardanım. Eskişehir doğumlu olduğum için, kendi şehrimi de sıklıkla ziyaret eden bir milletvekili olarak o bölgede de değişik yollarda seyahat etme imkânım var. Diye bildiğim kadarıyla en kötü yollardan biri, eskiden Kütahya-Gediz yolu öyleydi, sonradan orası çift gidiş geliş otoban yapıldı. Bence, bizim Eti Madenin olduğu ve çok büyük bir üretim tesisinin olduğu noktada ve çok sayıda kamyonun da hareket ettiği ve fabrikayla ilintili olduğu noktada o bölgede mutlaka çalışma yapılması gerektiğinin altını ben de çiziyorum.

Ayrıca, Utku Çakırözer söyledi, işçi maaşlarında bir denge ve iş kazasının yoğun olduğu bir üretim olduğu için mutlaka orada bir sağlık kuruluşunun olmasında yani sizin bir çırpıda kendinizin bile yapabileceği bir tesis, bir yanık ünitesi, bir tedavi merkezi yapmanızda da çok büyük yarar var işçiler açısından.

Ben şimdi buna istinaden bir soru daha sormak isterim ki o da benim bütün hemen hemen KİT’lerde genel müdürlere sorduğum sorudur: Kurumlarınızda yeterince engelli çalıştırıyor musunuz? Kota nedir? Kotanın gerisinde misiniz? Yani Eti Madendeki durumu bana izah ederseniz çok memnun olurum.

2021 tarihinden itibaren kiralık olarak kullandığınız bir Genel Müdürlük hizmet binanız vardı, milyonlarca lira da kira ödediniz, yıllarca bitirilmedi hizmet binası, 2018 yılı itibarıyla da benim bildiğim kadarıyla 30 milyonun üzerinde bir rakam kira ödemesi yaptınız. Şimdi, yeni hizmet binanız bitti mi? Ne aşamada? Onunla ilgili bir bilgi verirsiniz ve yeni hizmet binanıza geçinceye kadar o kiraladığınız hizmet binasına bugüne kadar toplam ne kadar ödediniz? Yani 2022 yılına kadar ne kadar toplam kira ödediniz öğrenmek istiyorum.

Yapılan denetimlerde ruhsat sahibi Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü olmasına rağmen dezenfektanlar, BOREL ve BORTAM ve BORON sıvı deterjan ürünlerinin çamaşır, bulaşık makine ve sıvı el deterjanı, üretim, pazarlama, dağıtım ve satış geliri elde etme gibi tüm haklarının teşekkürleri yurt dışı iştiraki olan Eti Maden Asya Pasifik Limitet Şirketine devredildiği görülüyor. Bu bahse konu ürünler özellikle pandemi sürecinde oldukça satıldı ve çok büyük yarar sağladınız arkadaşlarımızın da söylediği gibi. Dolayısıyla sizin için kârlı bir ürün olmalı yani bu ürün çünkü neredeyse hemen her yerde ürünlerinize denk geldik. Bu kârlı ürünün satışını neden başka bir iştirakinize devrettiniz yani bu konuda gerekçeniz neydi, merak ediyorum? Bu ürünler sadece Türkiye’de mi satıldı yoksa yurt dışına da pazarlamasını yaptınız mı? O noktada bilgilendirirseniz memnun olurum. Bu bahse konu ürünler için AR-GE ve marka tescili, patent olmak üzere toplam harcama tutarınız ne oldu ve siz bu ürünlerin yüzde kaçını neyle, ne kadarla devrettiniz? Kullanılan dezenfektan miktarı ve tutarı nedir pandemi sürecinin başladığından itibaren bugüne kadar? Çok şükür herhâlde bu salgından kurtuluyoruz gibi geliyor yani işte hastalık sayısı binin altına falan düştü Türkiye’de, yani maske dönemi belli ölçüde sona erdi -uçaklarda, çok kapalı alanlarda takmanın yararlı olduğunu ben şahsen düşünüyorum- ama o süreçte ne kadar olduğunu öğrenmek istiyorum.

Bu son üç yılda Türkiye ve yurt dışında faaliyet gösteren vakıf ve derneklere dezenfektan bağıışı yaptınız mı? Yani bu bağıış hangi vakıf ve derneğe ne kadar yapıldı? Onu öğrenmek isterim.

Yine, raporda, İhale Kanunu'ndaki istisna düzenlemesi doğrudan temin hükümlerine uygun olmayan alımlar yapıldığına dikkat çekmiş Sayıştay. Birçok KİT'te gördüğünüz gibi siz de doğrudan temin yolunu bir alım yöntemi hâline getirmişsiniz, bu görülüyor. 2019, 2020 ve 2021 yılları arasında yönetim, yerel yönetim giderleri doğrudan temin yöntemiyle mi aldınız? Bu alımlar için -ayrıntılı olarak bana bilgi vererseniz- ayrı ayrı ve toplamda ne kadar ödeme yaptınız, hangi kuruluşlara yaptınız? 2019, 2020, 2021 yılında doğrudan temin yöntemiyle alınan hizmetlerin toplam tutarı ve ihale yüzdeleri nedir? Bunları bize açıklarsanız memnun olurum. Bana değil de yani Komisyona yazılı olarak yanıt verirsiniz.

2018 yılı raporunda dikkat çekici bir husus daha vardı: “Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğünün 2018 gider çeşitliliği sınıflaması dışarıdan sağlanan fayda ve hizmetler çeşitli gider gruplarında incelendiğinde, Genel Müdürlük ve işletmelerindeki bazı harcama kalemlerinde işletme faaliyetleriyle direkt ilgisi olmayan, normalin ve kabul edilebilir sınırların üzerinde bazı harcamaların yapıldığı tespit edilmiştir.” denildi o tarihte. O tarihte bazı sorular yöneltmiştim, bu durumun düzelip düzelmediğini merak ettiğim için o soruları kısaca yineleyeyim: Eti Maden'in 2019, 2020, 2021 temsil ağırlama giderleri ne kadar olmuştur? 2018 yılında belirttiği gibi yüksek tutarlı bir harcamanız oldu mu? “Temsil ve ağırlama giderleri” adı altında en yüksek tutarlı harcamalarda ilk 5'inin mahiyeti nedir yani niye harcanmıştır? O dönem belli restoranlara ait yüksek faturalardan da söz edilmişti. Yine belli restoranlara yüksek tutarlı harcamalar oldu mu? Bu harcamalar hangi amaçla yapıldı yani iş yemeği miydi, özel yemek miydi, niye bu paralar o restoranlara gitti; onları da sorayım istiyorum.

En son sorum da şu: Sosyal medyada Lozan yalanları sürüyor yani akıl almaz yalanlar, yine denk geldim, Lozan Anlaşması'nın gizli maddelerine göre “Bor rezervlerimiz kullandırılmıyor, çıkarılmıyor.” deniliyor. Bu doğru mudur? Lozan'daki bu gizli maddelerin 2023 yılında kalkacağı yalanına da başvuruluyor. Özellikle borla ilgili böyle bir durumun söz konusu olmadığını... Siz zaten hem boru çıkaran hem de işleyen kurum olarak buna da yanıt verirsiniz toplum aydınlanmış olur.

Teşekkür ederim.

Teşekkür ederim Sayın Başkanım, gördüğünüz gibi sekiz dakikada bitirdim.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Teşekkür ediyorum hassasiyetiniz için.

Sayın Sümer, buyurun.

ORHAN SÜMER (Adana) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Ben de Sayın Genel Müdüre ve çalışma arkadaşlarına başarılar dilerim.

28 Mart 2020 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığıyla ilgili özel bütçeli TENMAK kurulmuş. “TENMAK bünyesinde Bor Araştırma Enstitüsü birimi de olacak. Böylece hâlihazırda kurulu bulunan kuruluşlar TENMAK çatısı altında faaliyete devam edecek.” açıklamaları mevcut. Bu durum özellikle bor madeni konusunda kurumlar arası bir rekabete yol açar mı? TENMAK ve Eti Maden'in kurumsal düzeyde ilişkisi nedir? Bor madeniyle ilgili çalışmalar hangi kurumun çatısı altında sürdürülecek? Bu 2 kurum tek çatı altında mı, yoksa ayrı çatılar altında mı faaliyet gösterecek? Sayın Genel Müdürün bu konuyla ilgili tasarrufu nedir, yorumu nedir?

Sayıştayın 2019 yılı Denetim Raporu'nda, Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğünün merkezleri yurt dışında olan ve sermayesinin bir kısmı doğrudan, bir kısmı da dolaylı olmak üzere yüzde 100'üne sahip olduğu 2 şirketle ilgili uyarıları bulunmakta. Satışlarının yüzde 97'sini yurt dışına ihraç eden Eti Maden, satışlarının önemli bir kısmını bu şirketler aracılığıyla yapıyor. Sayıştay raporunda bununla

ilgili olarak “Büyük satış bölgelerine sahip olan bu şirketlerin bor ürünlerinin alım-satım farkından kaynaklanan önemli bir geliri ve harcama potansiyeli mevcuttur.” deniliyor fakat denetlenmiyor. Sayıştay konuyla ilgili “Büyük bir kamu kaynağı kullanan 6 şirketin işletme faaliyetlerine ilişkin birtakım belgelerinin denetim, teftiş kurullarınca talep edilmesi durumunda, Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğünün bulundurulmasında fayda mülhaza edilmektedir.” açıklamasında bulunuyor. Kurumun bununla ilgili yorumu nelerdir?

İşlenmiş bor madeninin dünyaya ihracatı konusunda hâlen tekel olmadığımızı belirttiniz. Rezervi en çok ülke olarak işlenmiş bor madeni ihracatında piyasada tekel olmak için yapılması gereken nelerdir, bununla ilgili bir çalışmanız var mıdır?

Sayın Genel Müdür, Lüksemburg, Finlandiya, ABD, Rusya, Çin ve Hong Kong’ta şirketlerinizin olduğunu belirttiniz. Bu şirketlerde kaç personel çalışıyor, hangi görevlerde bulunuyor; maaşları ve sosyal hakları nelerdir?

Ayrıca, bor madeninin iyi anlamda tarıma katkısı olduğunu, verimliliği artırdığını belirttiniz. Çiftçilere verimliliği artırmak amacıyla Eti Maden aracılığıyla ücretsiz bor kullanımı yapılması planlanmakta mıdır? Çiftçiye uygun fiyatla gübre veya yerli gübre satışı ne zaman başlayacak, talepleri ne zaman karşılayacaksınız; böyle bir planlamanız var mıdır?

Türkiye’de bor haricinde yüklü miktarda olabileceği öngörülen nadir toprak elementleri var mıdır, bununla ilgili bir çalışmanız var mıdır? BOREL marka deterjanın, devam eden pandemi döneminde en azından kamu kurumlarında, okullarda vesaire temizlik işlerinde kullanılması konusunda bir girişiminiz var mıdır?

Ayrıca, 2019 yılında Balıkesir’de temeli atılan Bor-Karbür Tesisi’yle ilgili, satılacağı ve yerli şirket aracılığıyla da Katarlı bir şirkete devredileceği iddiaları doğru mudur? Şirketin bununla ilgili herhangi bir tasarrufu var mıdır?

Teşekkür ederim.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Teşekkür ederim Sayın Sümer.

Buyurun Sayın Yavuzyılmaz.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Teşekkür ediyorum.

Yani aslında tabii, Komisyonun genel amacı sizi övmek değil. Tabii, yaptığınız çalışmaları takdir etmek ayrı ama övgüler sürekli üst üste geldiği zaman, Komisyon, nihayetinde, kuruluş amacını da gerçekleştirilmemiş oluyor ama ben, bu toplantının özellikle, böyle çok sessiz, sakın ve böyle, herkesin neredeyse uyumak üzere kıvamında geçmesinin nedenini, önümüze gelen Sayıştay raporunda yer alan 2 tane, sadece 2 tane bulgu bulunmasına bağlıyorum.

Şimdi, biz, Sayıştay raporları üzerinden aslında denetimi yapıyoruz ve milyarlarca dolarlık bir sektörde dünya lideri olan bir kamu kurumundan bahsediyoruz ama önümüze gele gele sadece 2 tane bulgu geliyor ve bunlar da aslında, Eti Madenin yaptığı harcamaları doğru yapıp yapmadığı, kamu kaynağını daha verimli kullanıp kullanmadığıyla ilgili bir analiz içermiyor, veri içermiyor. Dolayısıyla, bu anlamda, ben toplantının tam anlamıyla amacına ulaşmadığını düşünüyorum.

Bunun haricinde, Sayın Genel Müdürtün yaptığı sunum, önemli bir sunum yani olayı özetleyen bir sunum. Tabii, bilimsel çerçevesi daha derinlemesine incelenmeli ve çalışılmalı yani bahsi geçen gerek lityum olsun gerek nükleer yakıt noktasında borun kullanımı olsun bunların tümü üst başlık olarak oldukça çekici ama neticede bir proses yani zaman alan, yıllar alan konular bunlar. Ben dinledikçe, bu vizyon bir yandan mutlaka hoşuma gidiyor ama diğer yandan da şu soruyu soruyorum: Türkiye’de

yirmi yıldır tek başına iktidarda olan bir parti var yani kamu kaynağını, vatandaşların ödediği vergilerle oluşan bütçeyi doğrudan kendi inisiyatifiyle karar alıp kullanan bir iktidar var ama yirmi yılda geline nokta da bu. Yani hâlâ bor karbür tesisinin açılmasını bekliyoruz, lityumla ilgili adımlar atılacak hâlâ. Yani yirmi yılın sonunda, henüz geldiğimiz nokta bu. Yani dünyada, elektrikle çalışan arabalar artık sahaya çıkmak üzere; Türkiye'nin ne elektrik altyapı planlaması ne bataryayla ilgili yapılan çalışmalar şu ana kadar yeterli hızda gelişmedi aslında. Bunun da altını çizmek istiyorum.

Bizim temel vazifemiz, aslında burada sizin yaptığınız harcamaların daha şeffaf bir hâle gelmesini sağlamak ve bunu denetlemek. Her ne kadar, önümüze yeterli bilgi gelmese de veri gelmese de ben sormak istiyorum. Bakınız, örnek... Bunu ben sormaktan sıkılmıyorum da siz de bu yanıtı vermekten sıkılmıyorsunuz. Bakın, burada Sayıştayın 2017 yılı Denetim Raporu var, 2017 yılı Denetim Raporu. Soru çok basit yani 4 işlem bir soru. 1'den 10'a kadar zaten matematikte rakamlar var, bu rakamları bir araya getirip oluşturup bir tutar söyleyeceksiniz; maaş tutarı. Alamıyoruz, bir türlü alamıyoruz. Bakın, Sayıştayın raporunda "Eti Madenin yurt dışı şirketlerinin genel müdürlerine ortalama 13.500 avro tutarında aylık maaş ödemesi yapılmaktadır." yazıyor, burada yazıyor; 2017 yılı raporunda var. 2018 yılı raporunda, ilgili bu bulgudaki her şey neredeyse bire bir, aynen yer alıyor ama bu cümle cimbızla çekilmiş, çıkarılmış. 2019 yılında zaten bulgu da oldukça filtrelenmiş; 2020'de yok, gitmiş, bütünüyle neredeyse ortadan kalkıyor özellikle maaşla, şirket genel müdürlerine ödenen maaşla ilgili bu bilgi. Ya, şimdi, biz bir denetim yapacağız, bu Şirketin Genel Müdürünün, Eti Maden İşletmelerinin Genel Müdürünün aldığı maaş açık kaynaklarda dahi yer alıyor, öyle değil mi Sayın Genel Müdür? Herkesçe biliniyor, bilmediğimiz bir maaşınız, Eti Madenin üzerinden elde ettiğiniz bir gelir bulunmuyor. Şimdi, öyle... Yönetim Kurulu Üyelerinin de belli, biliyoruz. Genel Müdür Yardımcılarını biliyoruz. Şimdi, Eti Madene ait olan yurt dışı şirketinin genel müdürünün maaşını ben bu kurumu denetleyen milletvekili olarak neden öğrenemiyorum, bunu neden söylemiyorsunuz? Biz hesaplarını denetlemiyor muyuz, paraların doğru harcanıp harcanmadığını denetlemiyor muyuz? Ben denetleyemiyorum. 2018 yılından itibaren soruyorum "Şu anda, güncel olarak Eti Madenin yurt dışı şirketlerinin genel müdürlerine aylık ne kadar maaş veriliyor?" diyorum, yanıt yok. Son veri, elimizdeki son veri, 2017 yılında yurt dışındaki şirket genel müdürlerine 13.500 avro tutarında aylık maaş ödemesi yapıldığı, o da TL olarak, güncel olarak 232.200 lira; aylık maaşı.

Şimdi, sorunca bir de şöyle yanıt geliyor: "Yo, oradaki bilgi öyle değil, o kadar almıyorlar." Soruyorum: "Peki, ne kadar alıyorlar? Düzeltin madem." Yanıt yok. Ne kadar alıyorlar? Gelen en fazla yanıt şu: "Bulundukları ülke mevzuatına göre kurulmuş olup –sanki ben bilmiyorum o mevzuata göre şirketin kurulduğunu- şirketlerin genel müdür maaş ve sosyal hakları faaliyette bulunan ülkenin şartları dikkate alınarak bu şirketlerin yönetim kurulu tarafından belirlenmektedir." Ya, Yönetim Kurulu bizim değil mi zaten. Ben de bunu soruyorum, diyorum ki: Yönetim Kurulu bu maaş tutarını hangi rakam olarak belirlemiş? Yani ben size şöyle söyleyeyim, bunu öğrenemedikten sonra biz burada Eti Madenin denetimini falan yapmıyoruz. En basit sorunun yanıtını daha alamıyorsak burada şu anda biz Eti Madenin bu sektördeki milyarlarca dolarlık çalışmalarının hesaplarının denetimini falan yapmıyoruz. O nedenle ben burada soruyorum: Eti Madenin yurt dışı şirketlerinin genel müdürlerinin –yurt dışı şirketlerinin hangileri olduğu da belli- ayrı ayrı aylık maaşları ne kadar? Lojman, kira, araç vesaire, yan çeşitli imkânlar sağlıyor musunuz? Bir kredi kartı veriyor musunuz? Kredi kartına bir limit belirliyor musunuz? Bunları sizden öğrenmek istiyoruz. Bir, maaş tutarı bilgisini öğrenmek istiyorum. Bunu söylemezseniz, o zaman, bu Eti Madeni yönetim biçiminizin üzerinde büyük bir soru işareti var demektir, bir şey saklıyorsunuz demektir, gizliyorsunuz demektir. Şimdi, bir bulgu, bir konu üzerine burada yaklaşık sekiz dakikadır konuşuyorum ama üç yıldır, dört yıldır da bu bilgiyi almaya

çalışıyorum; bir şekilde yanıt verilmiyor. Böyle bir şey olmaz, kabul etmiyoruz. Bunu lütfen, şu anda, bu toplantıda paylaşın. Paylaşırsınız, gerekçesini de paylaşırsınız. Yani rakam gizli saklı olduğunda biz şunu anlıyoruz: Demek ki Eti Madende gizli bazı işler yapılıyor.

Şimdi, diğer taraftan, dediğim gibi üzüler 2 bulgu üzerinden koskoca kurumun denetimini yapacağız, dolayısıyla çok zor. 2016 yılı Eti Maden İşletmelerinin Sayıştay Raporu ile 2020 yılı Sayıştay Raporu arasında yaklaşık 6 kat fark var sayfa içeriğindeki kelime sayısı olarak. Yani gelmiş gelmiş gelmiş, şu anda altı da 1'ine gelmiş. O yüzden Sayın Genel Müdürüm, yani sunumu siz detaylı ve uzun yapmamış olsaydınız Komisyon toplantısı hakikaten, bilmiyorum artık yarım saatte mi biterdi... Öyle bir durum olurdu.

Şimdi, diğer bir konu da -ben daha önce aslında gündeme getirmiştım, bir soru olarak sormak istiyorum son durumunu öğrenmek için- biliyorsunuz, Kırka Boraks Pentahidrat Tesisi yapım işiyle ilgili, geçtiğimiz yıllarda, Eti Maden İşletmelerinin Sayıştay raporunda bir bulgu vardı. Bu bulguya göre de yapım işi bir şirkete ihale ediliyor. Sözleşme 2012 yılında imzalanıyor, işin teslim tarihi 2015. Hani “Yirmi yıl birçok çalışma için gecikildi.” derken ben aslında bu parametrelere dayanarak söylüyorum. O nedenle, takdir etme kısmında bir şerh, bir soru işareti bırakıyorum. Yani daha hızlı da gitmeliydi.

Şirket işi süresinde tamamlamıyor, teslim edemiyor. Önce üç yüz iki gün cezasız süre uzatımı veriliyor, yine şirket teslim edemiyor; sonra altı yüz elli gün cezalı süre uzatımı veriliyor, yine teslim edilemiyor; bir daha cezalı süre uzatımı veriliyor, yine teslim edilemiyor. Sonuç: Toplam yedi yüz altmış gün cezalı süre uzatımı verilmiş. Yani şirketin de devasa tutarda bir ceza ödemesi gerekli, yaklaşık 200 milyon lira gibi bir ceza ödemesi gerekiyor. Bunu Sayıştay hesaplamalarıyla ifade ediyor, bilirkişilerden de görüş alınıyor. Mahkemeye gidiliyor, mahkemede şirket aleyhine karar da çıkıyor. Bu konu uzunca bir süre sürüncemede kaldı. Buradaki yaklaşık 200 milyon liralık alacak ne oldu? Şimdi soru bu.

Diğer taraftan, bir konu da şu: Türkiye’de bazı kurumların, kuruluşların, devlete ait şirketlerin yaptığı işler var. “Neden bunlar yavaş ilerliyor?” diye incelediğimiz zaman, siyasi saiklerle aslında bazı işlerin iktidar partisine yakın şirketlere verildiğini, burada da hâliyle liyakatin söz konusu olmadığını... Yani liyakati öne çıkararak böyle bir şirket tercihi yapılmadığı için işlerin de olması gereken verimlilikte yapılmadığıyla ilgili bir durum var. Bu konuları araştırıyorum yani yolsuzluk, usulsüzlük, kamu zararlarını araştırıyorum.

Garibim vatandaşımın kurduğu şirketler var, gençlerin, genç girişimci kardeşlerimin kurduğu şirketler var; yahu yazık, teminat verecek, teminat verecek parayı bir araya getiremiyor, getirse bile, maalesef, işler siyasi saiklerle az sayıdaki şirkete verildiği için, onlar da birer tekele dönüştüğü için maalesef bu işler hem yapılması gereken bedelin çok üstünde tutarlarda yapılıyor, aynı zamanda da bu sade vatandaşımız girişimcilik ruhundan uzaklaşıyor ve sektörü “lead” eden yani liderliğini yapan şirketlere dönüşüyor, büyüyemiyor, yok olup gidiyor.

Yani, şunu söylemek istiyorum: Eti Madenin yaptığı işlerde de verdiği ihalelerde de yurt dışında yaptığı satış pazarlama işlerinde de daha büyük bir şeffaflık gerekiyor, insanlara eşit rekabet koşullarında yarışabilmeleri için fırsatlar sunmanız gerekiyor. Aksi takdirde, Türkiye’de, böyle, ikili bir yaşam oluştu. Bir kısım var, aşırı lüks arabalarla aşırı lüks bir hayat sürüyor, kendisini tamamen dünyevi güce adanmış ve onun etrafında toplaşmış bir şekilde yaşayan insanlar var; ya, diğer tarafta çok acı şekilde, iş arayan, eden, fakir bir şekilde, okula, üniversiteye gidecek parası olmayan, iş bulamayan böyle de büyük bir çoğunluk oluşmuş durumda. O nedenle, Eti Madenin yaptığı bu işleri daha verimli hâle getirmek, daha şeffaf hâle getirmek gerekiyor.

Bugün bu toplantıda -birazdan bitecek- eğer bu toplantıdan çıkarken hâlâ daha yurt dışı şirketlerinizin genel müdürlerinin aldığı aylık maaşı söylemeden gidiyorsanız Eti Madenin üzerinde büyük bir şaibe var demektir; bu şaibeyle birlikte gidersiniz. Eğer bunu açıklarsanız da bizim de denetim görevini yapmamıza vermeniz gereken katkıyı vermiş olursunuz ve kamu görevi ifa eden bu milletvekillerinden de bu bilgiyi gizlememiş olursunuz.

Bu bahsettiğiniz piramit, Eti Madenin piramidi. Evet, ben de bunu, geçtiğimiz yıldı, alt komisyon toplantısına gelmişim, o zaman almışım. O gün bugündür de milletvekili masamın üzerinde durur, ben de her gün görürüm ve bizim de çalışma motivasyonumuzu ve nereye doğru yönlendirmemiz gerektiğini aslında çok iyi anlatan bir konudur. Ümit ediyorum Türkiye’yi de o piramidin en tepesine hep birlikte getiririz diyorum.

Teşekkür ediyorum. Çalışmalarınızda başarılar diliyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Teşekkür ediyorum Sayın Yavuzılmaz.

Buyurun Sayın Subaşı.

YAVUZ SUBAŞI (Balıkesir) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Sözlerimin başında, bugün maalesef şehit olan uzman çavuşlarımız Onur Doğan, Hüseyin Cankaya, Celal Tekedereli evlatlarımıza Cenab-ı Allah’tan rahmet diliyorum. İnançlı ve kararlı bir şekilde terörü, PKK’yı hem lanetliyoruz hem kökünü kazıma faaliyetlerimiz de devam edecek. Aziz milletimize, ailelerine, Türk Silahlı Kuvvetlerimize başsağlığı diliyorum.

Sayın Genel Müdürüm, Eti Madenin faaliyetlerinde mali tablolarda yer alan 2020 yılı kârında 2,7 milyar TL’lik bir rakam... Tabii, bununla ilgili 2022 yılı hedeflerinizin neler olduğunu... Bu, 3 mü olacak, 5 mi olacak; ilave tesislerin açılımla birlikte inşallah iyi bir rakam beklediğimizi ifade etmek istiyorum.

Yine, üretim ürünleri tablosu ile rasyolarının olduğu mali oranlar tablosu, Sayıştay raporunda 11 ve 37’nci sayfalarda yer alan tablolar incelendiğinde, çok şükür, birçok kuruma göre Eti Madenin mali yeterlilik durumunun olumlu seyrettiğini, likidite oranının oldukça yüksek olduğunu, alacak devir hızı ile dönen varlıkların devir hızlarının yani oradaki rasyoların tamamının Eti Maden işletmesinin kalite, verimlilik olarak, Sayın Genel Müdürün yaptığı sunum çerçevesinde, aynı, heyecanlı bir şekilde istenilen durumda olduğunu görüyoruz. Allah nazardan saklasın temennisiyle daha iyiyi beklediğimizi ifade etmek istiyorum.

Şehrim Balıkesir’de, hem Bigadiç’te hem Bandırma’da Eti Madenle alakalı değişik, çeşitli, bazı taleplerim olacak, yazılı olarak isteyeceğim sorularım olacak; neden yazılı istediğimi de birazdan açıklayacağım. Örneğin, Bigadiç işletmesinde 4 adet şlam göleti var, bir de Kestelek, tamamlanan, dolan, atıkların toplandığı “baraj” diye tabir ettiğimiz bir yer var. Bunlarla alakalı yeni bir atık barajı nerede kurulacaksa kurulacak. Bir de şlam göletleriyle alakalı, bunların rehabilitasyonu, revizyonu, elden geçirilmesiyle ilgili neler yapılacak? İlave olarak Bandırma’da da yine aynı şekilde olmak üzere, Ağıldere Atık Barajı tamamen doldu. Bununla ilgili, bu kapanacak mı, son durumu nedir veya ilave nerelerde imkân sağlanacak; yazılı olarak bilgi edinmek istiyorum.

Yine, raporlarda gördüğümüz, bize verdiğiniz kataloglarda da memnuniyetle takip ettiğimiz gibi, “Etidot-67” ismiyle borlu gübre üretiminde hangi noktaya geldik? Balıkesir’de çeltiğin özellikle toprağı çürüttüğü ama insanlarımızın çeltikten de vazgeçemediği bir ortamda kimyasal içerikler maalesef az da olsa kullanılmakta ve bunların kullanımıyla birlikte toprak her geçen gün verimliliğini kaybetmektedir. Okuduğumuz kadarıyla, Etidot-67’nin tarım alanlarının eski verimliliğine gelmesi için

uygun olduğu ifade ediliyor raporlarda da. Aynı zamanda yükselen gübre fiyatlarını önlemek adına üretimlerin özellikle ama özellikle iç piyasaya arz edilmesini ben öneriyorum. Bu konuyla alakalı son durum hakkında yazılı bilgi talep ediyorum.

Yine, verilen raporlarda, hakikaten, benim şehrimde faaliyette bulunan 2 tane tesisi olan Eti Madenin Türkiye ekonomisinde de önemli bir yere sahip olduğunu görüyoruz. Türkiye'nin en büyük ihracatçı firmalarında genel sıralamada 22'de yani ilk 20'de, 25'tesiniz. Kârlılık sıralamasında 8, yine madencilik sıralamasında da 3'üncü sıra olarak, geçen yıl, 2021 yılında ülkemizin toplam ihracatının 225 milyar dolar olarak gerçekleştiği bir rakamsal havuzda Eti Madenin de 1 milyar dolarlık ihracatını görmek... Ama bunu, 2022 yılında hedefinizin ne olduğunu da öğrenmek istiyorum.

Yine Sayın Genel Müdürüm, üniversiteyle alakalı, AR-GE çalışmalarıyla alakalı, diğer milletvekili arkadaşlarımızın da ifade ettiği gibi, yapılan çalışmalar muhakkak güzeldir. Bu çalışmalarda, Sabancı Üniversitesiyle ilgili, özellikle borun tarımda kullanılmasıyla alakalı projelerinizin yanında Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesinin de ismi geçti ama hangi aşamada, hangi çalışmayı yaptığınızla alakalı bir şey göremedim; onun da bilgisini sizlerden istiyorum.

Yine çimento sektörü, bildiğiniz gibi, inşaat sektörünü ilgilendiren en önemli maddelerden biri. “Borun çimentoyla kullanılmasıyla alakalı gelinen son durum nedir, bununla alakalı üretime geçilecek midir?” der iken son olarak şu soruyla toparlamak istiyorum... Yani bunu hiçbir siyasi partinin temsilcisi olan milletvekili arkadaşımız da üzerine alınmasın, ben daha önceki toplantılarda da gerek Bigadiç'e gerek Bandırma'ya davet ettim. Sayın Genel Müdürüm, Bandırma'da az önce kurduğunuz söylediğiniz, işte 120 dolara mal ettiğiniz, 800 dolara sattığınız, yine 40 bin dolarlık, bir el değiştirmeden sonra 400 bin dolara satılacak bu yapılaşmalar, karbür tesisleri ve ferro bor tesisleri Bandırma'da kurulacak mı, kurulmayacak mı? Bununla alakalı, ben, cumartesi oradaydım. “Vay bunu şuraya taşımış.” diye bir siyasi partinin temsilcilerinin bir afiş asmadıkları kaldı. Ben sizden alacağım yazılı cevabı pankartlarla, afişlerle... Biz diyoruz ki: Kardeşim, bu kurulacak, bitti; 2022 yılının 29 Ekiminde Sayın Bakanın gelişiyile açılacak ama “Yok taşımışsınız, yok kaldırmışsınız, yok iptal etmişsiniz, yok Çinli firma çekilmiş, ortak olarak paydaş olan Çin'le...” Yani son olarak bu karbür tesisleri ile, ferro bor tesislerinin son durumunu yazılı olarak çok açık ve net bir şekilde istiyorum. Tüm Balıkesir'de kamuoyuyla da bunu paylaşacağım. Ha, bundan sonra da bir şeyler söyleyecek olan varsa, o söyleyecek kişileri de varsa vicdanlarıyla baş başa bırakmak istiyorum.

Bu duygu ve düşüncelerle, yeni hizmet binanızın hayırlı olmasını ve çalışmalarınızda başarı dileklerimi iletiyorum.

Saygılarımı sunuyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Teşekkür ediyorum Sayın Subaşı.

Buyurun Sayın Durmuşoğlu.

MÜCAHİT DURMUŞOĞLU (Osmaniye) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Komisyonumuzun çok değerli üyeleri, Sayıştayımızın, kamu kurum ve kuruluşlarımızın çok değerli temsilcileri; öncelikle toplantımızın verimli geçmesini diliyor, herkese hoş geldiniz diyorum.

Pençe-Kilit Operasyon bölgesinde teröristlerle çıkan çatışmada şehit olan kahraman askerlerimize Allah'tan rahmet, yaralı askerlerimize acil şifalar diliyorum. Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan liderliğinde milletimizin güvenliği için terör sorununu ülkemizin gündeminden tamamen çıkarana dek mücadelemizi sürdürüyoruz, sürdüreceğiz inşallah.

Dünyanın en büyük bor rezervine sahip olan Türkiye topraklarının madencilik potansiyeli milattan önce 7000 yıllarına kadar uzanmaktadır. Cumhuriyetin ilanından sonra Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün gelecek vizyonu doğrultusunda kurulan Etibankla ülkemizdeki madencilik faaliyetleri yürütülmeye başlanmıştır. 1998 yılındaki yapılandırma ile ETİ Holding AŞ adını alan kurumun başlısı Etiborun özelleştirilmesi gündemdeyken 2004 yılında tekrar yapılandırılarak Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü adını almıştır.

Bor başta olmak üzere ülkemizin maden kaynaklarını sürdürülebilirlik anlayışıyla değerlendirerek insanlığın yararına sunan; tüm faaliyetlerinde kalite, sürdürülebilirlik, inovasyon önceliklerini benimseyen; dünyada saygın, sektöründe lider konumunu güçlendiren bir kuruluş olan Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü'nün çalışmalarını takdirle karşıladığımızı belirtmek istiyorum. Bilindiği gibi, Türkiye, dünya bor rezervlerinin yüzde 73'üne sahiptir. Ülkemizde Balıkesir Bigadiç, Kütahya Emet ve Eskişehir Kırka'da bulunan bor yatakları belli oranlarda lityum da içeriyor. Bu lityum geleneksel üretim teknolojileriyle ekonomik olmadığından maalesef bugüne kadar değerlendirilememiştir. Eti Maden dört yıldır yürüttüğü AR-GE çalışmalarıyla bor üretimi sırasında ortaya çıkan sıvı atığın içerisindeki lityumu geri kazanma noktasında yeni bir teknolojiyi geliştirmiştir; tebrik ediyorum. tesislerin tam kapasite devreye girmesiyle, hâlihazırda tamamını ithal ettiğimiz lityum ihracatımızın inşallah yarıdan fazlasını karşılamış olacağız. Yerli lityum üretimi yüksek teknoloji gerektiren ürünlerdeki yerlilik oranının da artmasını sağlayacaktır. Proje sayesinde yerli ve millî TOGG otomobilinin pillerinde kullanılacak lityumun da temin edilmesi planlanmaktadır.

Dünya bor rezervlerinin yüzde 73'üne sahip olan Türkiye'de bor ürünleri yüzde 33 cam, yüzde 29 seramik, yüzde 15 temizlik, deterjan, yüzde 5 tarım, yüzde 4 tutkal ve yüzde 3 kimyasal endüstrilerinde kullanılmaktadır. Eti Maden, yurt içi bor taleplerinin tamamını karşılamaktadır. Türkiye ekonomisinin uluslararası alanda prestijli bir konuma geçmesine yardımcı olan Eti Maden, 2016 yılında Türkiye'nin en büyük bir ihracatçı firması sıralamasında 15, en fazla ülkeye ihracat yapan firma sıralamasında ise 90 firma arasında 14'üncü sırada yer almaktadır.

Türkiye'nin yer altı kaynaklarından uzun yıllar boyunca yeterince istifade edememesinin sebebi, bu yönde attığı adımların sabote edilmesidir. Ülkemizin ekonomik, siyasi, askerî bakımdan güçlenmesini istemeyenler, kimi zaman içerideki piyonlarını kimi zaman da uluslararası yapıları kullanarak birçok projemizi daha başlangıç aşamasında neticesiz bırakmıştır. Nükleer enerjiden hidroelektrik santrallerine, maden arama ve işletme faaliyetlerinden diğer yatırımlarımıza kadar ülkemizin potansiyelini hayata geçirecek hemen her çaba, organize bir saldırıya uğramaktadır. Son yirmi yılda enerjiden dışa bağımlılığı azaltacak projelerimizin tamamında bu tür provokasyonlara ve engelleme girişimlerine maruz kaldık. Önümüzdeki dönemde hem yeni yatırımlarla ülkemizin enerji ve ham madde bağımlılığını azaltacak hem de bu konunun geleceğimiz için taşıdığı önemi milletimize çok daha iyi anlatacağız.

Sözlerime son verirken, başarılı çalışmalarından dolayı Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü'nün tüm çalışanlarını ve yöneticilerini tebrik ediyor, bundan sonraki çalışmalarınızda başarılar diliyorum. Başarılı çalışmalarınıza yakın takipçi ve destekçi olacağımızı da bilmenizi istiyor, teşekkür ediyor, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Teşekkür ediyorum Sayın Durmuşoğlu.

Böylece geneli üzerinde görüşmeler tamamlanmıştır.

Şimdi, sözü Sayın Genel Müdüre vermeden önce bazı hatırlatmalarda bulunmak istiyorum. Sayın Genel Müdürüm, sayın üyelerimizce sorulan sorulardan yazılı olarak cevap verilmesini gerektiren konularla ilgili yanıtlarınızı tutanakların Türkiye Büyük Millet Meclisi “web” sayfasında yayımlanmasından itibaren on beş gün içinde bütün üyelerimize Komisyon Başkanlığımız aracılığıyla iletebilirsiniz.

Sayın Genel Müdürüm, şimdi sayın milletvekillerimizin sorularını yanıtlamak üzere sözü size veriyorum. Burada daha önceden de yarım kalan süreyi kullanabilirsiniz, eğer anlatamadığınız hususlar varsa anlatabilirsiniz.

Buyurun.

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Sayın Başkanım, değerli Komisyon üyesi vekillerim; bizlere sunmuş olduğunuz destek için sonsuz teşekkürler ediyorum.

Eti Madenimiz, 1935 yılında Gazi Mustafa Kemal Atatürk tarafından kurulmuş bir kurumdur. Bu kurumda çalışan her bir memur, her bir işçi, her bir taşeron -hiç fark etmez- bu şuurda ve bilinçte çalışmaktadır. Bu kurumun -az önce sayın vekilimizin sorduğu sorular arasında da geçiyordu- yaptığı işle ilgili hiçbir tereddüd yoktur; pazarla ilgili, üretimle ilgili, satışla ilgili; benim gönlümde, kalbimde şu kadar tereddüt yoktur. Bu saatten sonra Eti Madeni bu bor pazarında zorlayacak rakip de yoktur Allah’ın izniyle ama bize rakip gereklidir, rakip olması lazımdır.

Dünyada boru kullananların yüzde 65-70’i kurumsal firmalardır, büyük firmalardır, çift tedarikçi kullanırlar. Eğer biz tek tedarikçiye düşersek borçsuz üretime geçebilirler. Hep aynı şeyi söylüyoruz: Borçsuz üretime geçebilirler. Yani düşünün ki tek tedarikçileri Eti Maden, tek ürün vereni Eti Maden; bir yıl, iki yıl, üç yıl, beş yıl ama fırın değişme zamanı geldiğinde fırınını bir değiştirir, borçsuz üretime geçer. “Peki Genel Müdürüm, böyle bir uygulama olmuş mu dünyada?” Olmuş, Çin’de var. Tek tabanca olduğumuz kolemanit ürününde 100 bin ton bor ürünü kullanan firma borçsuz üretime geçmiş; örneği var bunun, tek tabanca olduğumuz 100 bin ton bir ürünü bir anda kaybetmişiz, en büyük korkumuzun bunun domino etkisi yapması. O yüzden, bize rakip lazım, rakipsiz bir bor piyasası olamaz.

Sayın Başkanım, sayın vekillerim; şu da bir gerçek ki: Bundan sonra dünyadaki bor tüketimi artacak, artarak devam edecek; bunu, ileriki yıllarda hep beraber göreceğiz. Bu yıl 4,270 milyon ton bor tüketildi, önümüzdeki yıl bu, 4,5’un üstüne çıkacak. Eti Madenin bir sorumluluğu da bu talebi karşılamasıdır. Eti Maden bu talebi nasıl karşılayacak? Yine, vekilimizin sorusuna cevap olması için söylüyorum: Hepsî, Eti Madenin kafasındadır, geçmişten aldığı güçle hepsi kafasındadır.

250 bin ton penta tesisi yapacağız, Allah nasip ederse, Kırka’ya. En mükemmel penta tesisini yapacağız, şimdiye kadar 5 tane yapmışız, 5’indeki hatalarımızı görüp en kralını yapacağız, 250 bin ton. Niye 250 bin ton da 500 veya bir milyon ton değil? Çünkü satmadığımız bir işi yapmayacağız. Eti Madenin fizibilitesi çok basit, sayın vekillerim. Eti Madenin her fabrikası yapıldığı sürede kendini amorti eder, penta 6 tesisimize başlayacağız -şu anda şu anda çalışmaları, proje çalışmaları sürüyor- o işin ihalesi muhtemelen otuz altı ay olacak, penta 6 ama projeye iyi çalışacağız, iyi yapacağız. Otuz altı ay, o tesisin geri dönüş süresidir, parasını çıkarır o tesis. Her projesi böyledir Eti Madenin ama bir şartla, bir şart var, o şart: Satarsa, satmazsam bu sefer kambur. Bu kurum geçen yıl 2 milyon 630 bin ton mal sattı, bu kurumun geçen yıl yüzde 90’ın üstünde kapasite kullanımı var; hiçbir özel sektörde, kamuda yok bu. Bakın, tekrar ediyorum, yüzde 90 kapasiteyle çalıştı kurum geçen yıl. Bu sene, yüzde 95’le çalışacağız Allah nasip ederse. Sonuç itibarıyla, 250 bin tonluk penta tesisi, hazırlığımız tamam, 24 bin ton susuz boraks tesisi yapacağız, yirmi dört ayda yapacağız, yirmi dört ayda geri dönecek ve bunları satacağız.

Etidot tesisi yapacağız Bandırma'ya 8 bin ton, bir yılda yapacağız, on iki ayda, on iki ayda parasını çıkaracağız. 35 bin ton granül gübre tesisi yapacağız Bigadiç'e, aynı şekilde, yapım süresi kadar geri dönüşü olacak.

LÜTFİ KAŞIKÇI (Hatay) – Biraz da güneye gelin Sayın Genel Müdürüm yatırımlarda.

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Sonuç olarak...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Yapım işi gecikenler niye gecikti bu kadar Sayın Genel Müdürüm? Siz söylüyorsunuz “Otuz altı ay” diye de ben bakıyorum “Kırka Boraks Entegral Tesisi Yapım İş” diyor sözleşme, 2012 yılında imzalanmış, kesim tarihi 2015.

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Sayın Vekilim, sözümün başında bir şey söyledim dikkat ederseniz.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Lütfen karşılıklı konuşmayalım.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Neden bu gecikme?

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Sayın vekillerim, sözümün başında bir şey söyledim, ne dedim? Projeyi yaparken ince eleyeceğiz sık dokuyacağız.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Onlar, ince eleyip sık dokumamış mı?

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Biz projeleri yaparken ince eleyeceğiz. Bakın biz, penta 6'yı nasıl yapıyoruz şimdi, biliyor musunuz? Daha önce bu tesislerde, kurumda Daire Başkanlığı yapmış, bu tesislerde çalışmış yöneticileri, daha önceki tesisler için bilgi aldığımız üniversite hocalarımızı, şu anda bu tesisi işleten mevcut arkadaşları, o tesislerde daha önce işletme müdürlüğü yapmış arkadaşları, hepsini topluyoruz; onun eksigi ne, bunun fazlası ne, burada neyi yanlış yapmıştık, hepsini biriktiriyoruz; iddiayla söylüyorum en mükemmeli yapacağız Penta 6'da.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Gecikme, gecikenler niye gecikti?

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Gecikmede, bu konularda Eti Madenin bir eksigi yok efendim. İşte, bizim Eti Madenimiz...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Kamu zararına yol açıyor, tesis süresinde bitmeyince kamu zararı.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Sayın Yavuzyılmaz, Genel Müdürümüzü dinleyelim.

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Eti Madenimiz mükemmel bir kurumdur, herkese parasını verir, hakkını verir. Bizden, Eti Madenden parasını almadan “Hakkımı almadım, işimi yaptım.” diyecek bir Allah'ın kulu yoktur; Eti Maden hakkını herkese hemen verir.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Ben hak ettiğinden fazlasını veriyor musunuz diye de araştırıyorum.

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Hayatta vermeyiz.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – İşte, bu sorduğum tesiste...

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – O sizin demin sorduğunuz tesiste de kamunun 1 lirası dahi, o tesis değil, Eti Madenin bütün tesislerinin yapımında geçmemiştir. İddiayla söylüyorum, 1 lirayı bile, 1 liralık cezaı bile biz affetmemişizdir sizin bahsetmiş olduğunuz.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Ne kadar ceza kestiniz, aldınız, tahsil ettiniz?

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Ben bunlara yazılı cevap vereceğim efendim sizlere.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Hep aynısı, yazılı da verilmiyor.

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Ama vermedim...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Sayın Genel Müdürüm, yazılı olarak verebilirsiniz.

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Özür dilerim, yazılı olarak vereyim.

İkinci konu, Sayın Vekilimiz Etidot-67'yi söyledi. Etidot-67... Şunu unutmayalım ki bizim coğrafyamız borludur, toprak borludur bizim coğrafyada, toprağımız borludur. Yani bunun için borlu bir gübre kullanacağım dediğiniz an ne yapmanız lazım? Toprağınıza ilk önce bir analiz yaptırmanız lazım. Şimdi, borlu bir toprağa bir de bor atarsanız bu borun fazlası yakar, götürür. Onun için, bir, bizim gübremizi kullanmadan önce toprağı analiz edeceksiniz. İki, az önceki sözümde de söylemiştim efendim, bizim borumuzu böyle normal gübre gibi serpemezsiniz. Az önce dedim, 1 dönüme 1 kaşık. Bu neyi sağlıyor? Bir, toprağa baktınız borlu, kullanamazsınız. İki, bor ihtiyacı var toprağın, ürünün, bunu mutlaka ne yapmanız lazım efendim? Bir bilen tarafından yönlendirilmeniz lazım. Bor mikro besleyicidir yani o sizin bahsettiğiniz 20.20 gübresi gibi değildir efendim, bir mikro besleyicidir, az kullanılır. Türkiye'de çiftçimiz bizden bor isteyecek de biz vermeyeceğiz, hepsini yurt dışına satacağız; böyle bir şey yoktur efendim. Şu anda çiftçimiz ne kadar isterse o kadar bor veririz. Mesela borsuz Anadolu coğrafyası ve dünyada borsuz olan yer neresidir? Çok yağmur alan yerlerdir. Endonezya, Malezya, Hindistan muson yağmurları var, toprak devamlı yıkanıyor, hiç bor yoktur orada. Onun için onlar çok kullanır. Bizde neresi var? Mesela örnek vereyim, Karadeniz var. Mesela fındık yetiştiricilerini örnek veriyorum ama hep kontrollü verirsiniz, az az verirsiniz. 8 bin ton yatırım yapıyoruz Bandırma'ya, Allah nasip ederse bir yılda bitecek Sayın Vekilim. Tutanaklarda var, yapacağız Allah'ın izniyle.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Peki...

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Projesini güzel yapacağız, zaten yapmışız daha önce, on iki ayda bitireceğiz.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Peki, Genel Müdürüm, yazılı olarak...

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Şeyinizi...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Yazılı olarak Genel Müdürüm.

ATİLA SERTEL (İzmir) – Sayın Genel Müdür, Genel Müdürlük binası?

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Genel Müdürlük binamıza geçtik efendim, geçen hazirandan beri yeni binadayız, bu haziran bir yıl olacak.

ATİLA SERTEL (İzmir) – Buna kira ne kadar ödediniz geçinceye kadar?

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Efendim, onlara yazılı cevap vereceğiz hepsine.

ATİLA SERTEL (İzmir) – Tamam.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Peki...

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Ama biz hazirandan beri bir yıldır binamızdayız, inşallah bekleriz efendim.

Sayın Vekilimizin sorusunu, bor karbür tesisinin makineleri, teçhizatı ve ekipmanının yüzde 80’inden fazlası Bandırma’ya inmiştir, diğer ekipmanlar hazırlanmaktadır. Allah nasip ederse 2022’nin sonunda bor karbür fabrikamızın deneme üretimlerini yapacağız, başlayacak.

Ferrobörle ilgili sözleşme imza aşamasındadır. Bu yaz göreceksiniz, Allah nasip ederse temelini atacağız ferrobörle ilgili ve ferrobörün yapım süresi de yirmi dört ay, yirmi dört ay sonra da ferrobörü bitireceğiz Allah nasip ederse.

Lityumla ilgili Sayın Vekilimiz sormuşlardı, lityum tesisimizin proje aşamasındayız, şu anda projelerini yapıyoruz. O pilot tesiste, laboratuvar ortamında elde ettiğimiz verilere binaen bunu endüstriyel boyuta çıkartıyoruz. Hep aynı konuya geliyoruz; bir işin hem laboratuvar hem pilot tesis hem de masa başı işini iyi yapmazsanız, iş başladığında yarı yolda, 12’nci ayda, 15’inci ayda “Ay, bir de şöyle oldu, ay, bir de böyle oldu.” diye yeni şeyler çıkıyor. Bir işi ilk baştan iyi yapacağız, projesini oturacağız çünkü yeni bir teknoloji mesela lityumla ilgili.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Peki...

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Hiç kimsenin şüphesi olmasın, lityum tesisimizin temelini de bu yaz atacağız Allah nasip ederse.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Peki, teşekkür ediyorum Sayın Genel Müdürüm.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Şirket genel müdürlerinin maaşı...

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Yazılı olarak verecek.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Hayır, verilmiyor işte.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Yazılı olarak verirsiniz Sayın Genel Müdürüm.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Sayın Başkanım, ben size şikâyet ediyorum. Son geçtiğimiz üç yıldır aynı soruyu soruyorum “Yazılı olarak verilecek.” deniliyor, yazılı olarak verilmiyor.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – O zaman, Sayın Genel Müdürüm, Sayın Vekilimizin talep ettiği soruya yazılı olarak verelim lütfen.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Bakın, geçen sefer de aynısı oldu, aynı şeyi dediniz, vermediniz yazılı olarak.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Peki, teşekkür ediyorum Sayın Genel Müdürüm.

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Ben bir şey daha söyleyebilir miyim efendim?

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Ya, bir yanıt verin, maaş tutarı verin. Ya, 1’den 10’a kadar sayıyı söyleyin.

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – 8 Mart Dünya Kadınlar Günü’yle ilgili de... Ona çok gücendiğim için söyleyeyim, en sona bıraktım.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Ben maaş tutarı diyorum siz...

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Kurum olarak 1 Mayıs Dünya İşçi ve Emekçiler Bayramı’nı, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü’nü bizim kurum hep kutlamıştır, kurumsal olarak biz kutlarız her zaman. Bize katılıp bizle beraber kutlamak isteyenleri de davet ederiz “Buyurun, gelin, beraber yapalım” deriz Sayın Vekilim yani hiç kimseye baskı yapmadan. Sonuçta bizler de emekçiyiz yani biz de emeğimizle çalışıyoruz. Böyle bir özgürlük kısıtlaması, imkân verilmemesi söz konusu değil. Bunu da bilgilerinize arz ediyorum.

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Ya, ben maaş tutarını soruyorum, siz neden bahsediyorsunuz.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Peki, teşekkür ediyorum.

Sayın Genel Müdürüm, teşekkür ediyorum.

ETİ MADEN İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRÜ SERKAN KELEŞER – Biz teşekkür ederiz.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – Şimdi Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğünün 2019 ve 2020 hesap dönemlerine ilişkin sonuç bölümlerini ayrı ayrı okutup ibraya sunacağım.

Önce 2019 yılı sonuç bölümünü okutuyorum...

DENİZ YAVUZYILMAZ (Zonguldak) – Bilmediğimiz maaş bilgisini nasıl ibra edeceğiz? Ben anlamadım yani.

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ – Sonuç:

Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğünün 2019 yılı bilançosu ve 2.772.791.339,48 Türk lirası dönem kârıyla kapanmış bulunan gelir tablosu tasvibe sunulur.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – İbra edenler... Etmeyenler... İbra edilmiştir.

Şimdi 2020 yılının sonuç bölümünü okutuyorum:

SAYIŞTAY TEMSİLCİSİ – Sonuç:

Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğünün 2020 yılı bilançosu ve 2.737.087.469,30 Türk lirası dönem kârıyla kapanmış bulunan gelir tablosu tasvibe sunulur.

BAŞKAN MUSTAFA SAVAŞ – İbra edenler... Etmeyenler... İbra edilmiştir.

Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğünün 2019 ve 2020 yıllarına ait üst Komisyon toplantısı tamamlanmıştır. Tüm katılımcılara teşekkür ediyorum.

Sayın Genel Müdürüm, çalışmalarınızda kolaylıklar diliyorum, başarılar diliyorum.

Değerli Komisyon üyeleri, gündemimize, 25 Mayıs 2022 Çarşamba günü Türkiye Taşkömürü Kurumu ile müesseseleri ve Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumunun 2019 ve 2020 yıllarına ait bilanço ve netice hesaplarının görüşmeleriyle devam edeceğiz.

Toplantıyı kapatıyorum.

Kapanma Saati: 17.32

